

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK EĞİTİMLERİNİN
SOSYAL SÜREÇLERE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zeynep EMEL

Danışman
Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU

BOLU – 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zeynep EMEL'e ait "Denetimli Serbestlik Eğitimlerinin Sosyal Süreçlere Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

29.06.2016

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU

N. Mamatoğlu

Üye : Prof. Dr. Hamit COŞKUN

H. Coşkun

Üye : Doç. Dr. Derya HASTA

D. Hasta

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

E. Öztürk

Prof. Dr. Erol ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Denetimli Serbestlik Eğitimlerinin Sosyal Süreçlere Etkisi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep EMEL

29. 06. 2016

ÖN SÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışma denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarını içermektedir. Ayrıca denetimli serbestlik eğitimlerinden olan Hayat İçin Değişim Grup çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisini ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri değişkenlerinin arasındaki ilişkileri içermektedir.

Hazırlanan bu çalışmanın sosyal bilimler literatüründe önemli bir yeri olan sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri kavramlarının tartışılmasında yeni bir boyut ve ivme kazandırması bizleri mutlu edecektir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında başından itibaren bana yardımcı olup yol gösteren, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmanın her aşamasını takip eden ve beni cesaretlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Değerli önerileri, yorumları ve yardımları için değerli hocam Prof. Dr. Hamit COŞKUN'a da teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bana inanan, güvenen ve desteklerini esirgemeyen aileme, yüksek lisans tez süresince desteklerini esirgemeyen eşim Recep EMEL'e sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans süresince hep benimle olan ve varlıklarıyla moral ve motivasyonumu her zaman üst seviyede tutan çocuklarım Yusuf EMEL ve Ali EMEL'e çok teşekkür ederim.

Zeynep EMEL

ÖZET

DENETİMLİ SERBESTLİK EĞİTİMLERİNİN SOSYAL SÜREÇLERE ETKİSİ

Zeynep EMEL

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU

Haziran 2016, 111 + XV Sayfa

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmanın örneklemi Bolu Denetimli Serbestlik müdürlüğüne denetim ve takibi yapılan hükümlüler ve Bolu ilinde yaşayan ve denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerden oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda iki grubun çatışma çözme becerileri konusunda özellikle de öfke kontrolü konusunda birbirinden farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca grup çalışması sonrasında hükümlülerin devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven ve çatışma çözme becerilerinin arttığı görülmüştür.

Yapılan analizler sonucunda ayrıca çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü üzerinde devlete güven ile kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu, çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ile geleceğe güven

etkileşiminin anlamlı olduğu ve çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ile kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Denetimli Serbestlik, Yaşam Doyumu, Sosyal Güven, Çatışma, Çatışma Çözme.

ABSTRACT

EFFECTS OF THE PROBATION REHABILITATION PROGRAMS ON SOCIAL PROBLEMS

Zeynep EMEL

Master Thesis

Department of Psychology

Thesis Advisor: Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU

June 2016, 111 + XV Pages

The purpose of the study is to investigate the similarities and differences between the convicts who are under probation system and the people who are not convicts and not under the probation system in social trust, life satisfaction and conflict resolution. The second purpose of the research is to investigate the effects of the rehabilitation program among the convicts in social trust, life satisfaction and conflict resolution. The last purpose of the research is to investigate the relationships between social trust, life satisfaction and conflict resolution. For the purpose of this research, the research sample is selected from Bolu Probation Office and from people who live in Bolu. The findings reveal that the two study groups differ from each other in conflict resolution and especially in anger management. Also after the rehabilitation program, trust to the government, trust to future, trust to other people and conflict resolution skills increased.

The findings also reveal that anger management has a moderator role between the trust to the government and trust to others; to focus on the needs of the two has a moderator role between the trust to the government and trust to future; and to focus on the needs of the two has a moderator role between the trust to the government and trust

to others. The research findings have been discussed in the light of the relevant literature.

Key Words: Probation System, Life Satisfaction, Social Trust, Conflict, Conflict Resolution.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
 GİRİŞ	 1
 I. BÖLÜM	 4
1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR	4
1.1. Denetimli Serbestlik Kavramı	4
1.1.1. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Faydaları.....	5
1.1.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Görevleri	5
1.1.3. Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinin Yapısı ve Personeli	6
1.1.4. Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı.....	8
1.1.4.1. Adli Kontrol Tedbiri	8
1.1.4.2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kapsamında Hükmedilen Denetimli Serbestlik Tedbirleri.....	8
1.1.4.3. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar.....	9
1.1.4.4. Hapis Cezasının Ertelenmesi Halinde Hükmedilen Yükümlülükler	10
1.1.4.5. Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri.....	11
1.1.4.6. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı ...	11
1.1.5. Denetimli Serbestlik ve Sosyal Güven	13

1.2. Sosyal Güven.....	13
1.2.1. Sosyal Güven Kuramları.....	15
1.2.1.1. Bireysel Sosyal Güven Kuramları	15
1.2.1.2. Toplumsal Kuramlar.....	17
1.2.2. Sosyal Güven ve Yaşam Doyumu	18
1.2.3. Sosyal Güven ve Çatışma Çözme Becerileri	18
1.3. Yaşam Doyumu	19
1.3.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler	21
1.3.2. Sosyo-ekonomik Durum ve İş-Meslek Durumu.....	22
1.3.3. Duygudurum ve Yaşam Doyumu	23
1.3.4. Din ve Yaşam Doyumu.....	23
1.3.5. Çatışma Çözme ve Yaşam Doyumu	24
1.3.6. Denetimli Serbestlik ve Yaşam Doyumu.....	25
1.4. Çatışma Çözme.....	25
1.4.1. Çatışma Çözme Yaklaşımı Kuramları	26
1.4.1.1. Geleneksel Yaklaşım	26
1.4.1.2. Davranışsal Yaklaşım	26
1.4.1.3. Etkileşimci Yaklaşım.....	26
1.4.2. Çatışma Yönetimi	27
1.4.3. Çatışma Çözme Alt Boyutları.....	28
1.5. Araştırmanın Önemi	28
II. BÖLÜM	35
2. YÖNTEM	35
2.1. Örneklem	35
2.2. Veri Toplama Araçları.....	37
2.2.1. Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF)	37
2.2.2. Devlete Güven Ölçeği.....	38
2.2.3. Geleceğe Güven Ölçeği	38
2.2.4. Kişiler Arası Güven Ölçeği.....	38
2.2.5. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	39
2.2.6. Çatışma Çözme Ölçeği	39

2.3. İşlem	40
III. BÖLÜM.....	44
3. BULGULAR.....	44
3.1. Devlete Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizleri	44
3.2. Geleceğe Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizleri.....	45
3.3. Kişiler Arası Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlilik Analizleri	45
3.4. Demografik Değişkenler, Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler	46
3.5. Düzenleyici Regresyon Analizi Sonuçları: Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven ve Çatışma Çözme Becerileri Alt Boyutları	50
3.6. Denetimli Serbestlik Hükümlüleri ile Denetimli Serbestlik Sistemiyle İlişği Olmayan Katılımcıların Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	55
3.7. Denetimli Serbestlik Hükümlülerinde Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Öncesi ve Sonrasında Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	58
IV. BÖLÜM.....	61
4. TARTIŞMA.....	61
4.1. Demografik Değişkenler ile Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerilerine Ait Bulguların Tartışılması.....	62
4.1.1. İlk Hüküm Giyme Yaşı ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler.....	62
4.1.2. Cezaevinde Geçirilen Süre ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler.....	63
4.1.3. Son Tutuklanmadan Bu Yana Geçen Süre ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler.....	63
4.1.4. Eğitim Durumu ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler	64
4.1.5. Meslek Sahibi Olma ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler ...	64
4.2. Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler.....	64
4.3. Düzenleyici Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması	67

4.3.1. Devlete Güven ve Öfke Kontrolü Arasındaki İlişkide Kişiler Arası Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması.....	67
4.3.2. Devlete Güven ve Her İki Tarafın Gereksinimlerine Odaklanma Arasındaki İlişkide Geleceğe Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması.....	68
4.3.3. Devlete Güven ve Her İki Tarafın Gereksinimlerine Odaklanma Arasındaki İlişkide Kişiler Arası Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması.....	68
4.4. Denetimli Serbestlik Hükümlüleri ile Denetimli Serbestlik Sistemiyle İlişği Olmayan Yetişkinlerin Karşılaştırılmasına Ait Bulguların Tartışılması.....	69
4.5. Denetimli Serbestlik Hükümlülerinde Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Öncesi ve Sonrasında Elde Edilen Bulguların Tartışılması	71
V. BÖLÜM	75
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
KAYNAKLAR	78
EKLER	85
Ek 1. Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF)	85
Ek 2. Devlete Güven Ölçeği.....	102
Ek 3. Geleceğe Güven Ölçeği	103
Ek 4. Kişiler Arası Güven Ölçeği.....	104
Ek 5. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	105
Ek 6. Çatışma Çözme Ölçeği.....	106
Ek 7. Adalet Bakanlığı İzin Belgesi	108
Ek 8. Onam Formu	109
ÖZ GEÇMİŞ	111

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Korelasyon analizi sonuçları	47
Tablo 3.2: Devlete güven ve öfke kontrolü arasındaki ilişkide kişiler arası güven alt boyutunun düzenleyici rolü	51
Tablo 3.3: Devlete güven ve her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasındaki ilişkide geleceğe güven alt boyutunun düzenleyici rolü	53
Tablo 3.4: Devlete güven ve her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasındaki ilişkide kişiler arası güven alt boyutunun düzenleyici rolü	54
Tablo 3.5: Independent samples t-test sonuçları	56
Tablo 3.6: Paired Samples t-test sonuçları	59

GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ

- Grafik 3.1:** Öfke kontrol puanlarının yordanmasında devlete güven ve kişiler arası güven arasındaki etkileşim.....52
- Grafik 3.2:** Her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarının yordanmasında devlete güven ve geleceğe güven arasındaki etkileşim 53
- Grafik 3.3:** Her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarının yordanmasında devlete güven ve kişiler arası güven arasındaki etkileşim.....55

KISALTMALAR LİSTESİ

DS	: Denetimli Serbestlik
DSHY	: Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği
HAYDE	: Hayat İçin Değişim
ARDEF	: Araştırma ve Değerlendirme Formu

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven (bu çalışmada devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven ile sınırlandırılmıştır) yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Suç, suçlu ve suçluluk en eski topluluklardan günümüzdeki topluluklara kadar var olan ve gelecekteki topluluklarda da var olmaya devam edecek olan kavramlardır. Geçmişten günümüze kadar değişik topluluklarda farklı suçlara ve suçlulara çeşitli ceza yöntemleri uygulanmıştır. Günümüz çağdaş ceza sistemi suçlunun özgürlüklerinin elinden alınmak suretiyle kapalı bir alanda tutulmasından -hapishanelerde- ziyade suçluyu aynı veya farklı yeni suçlar işlememesi için rehabilite etmeyi hedeflemektedir. Çünkü anlaşılmıştır ki kişiyi sadece özgürlüklerinden kısıtlamak o kişinin yeniden suç işlemesine engel olmamaktadır (Özdek ve ark. 2012).

Amerikan Federal Sistemine göre cezaevlerinin amacı kişiyi cezalandırmak, eğitmek, yeni suçlar işlemekten uzaklaştırmak ve kısıtlamaktır (Özdek ve ark. 2012). Cezaevlerinde eğitim faaliyetleri dışındaki faktörler (kişiyi kapalı bir ortamda tutarak toplumdan tecrit etmek gibi) kişinin yeniden suç işlemesinin önlenmesi bakımından rehabilitasyon sağlamamaktadır (Özdek ve ark. 2012). Cezaevinde bulunmak suretiyle özgürlükleri kısıtlı olan kişiler zaten suç işleyememektedir. Çünkü kişiler buna ortam bulamamaktadırlar. Önemli olan, kişinin hem toplum içinde bulunması, suç işleme olanağına sahipken rehabilitasyon programları sayesinde iradesini güçlendirerek

kendisini suçtan uzak tutabilmesidir. Amerika'da 1994 yılında yapılan istatistiksel araştırmalara göre cezaevinden tahliye olan kişilerin 3/2'si gibi büyük bir bölümü ilk üç yıl içinde yeniden bir suç işleyerek cezaevine dönmektedirler. Daha önce cezaevine girmiş olanlarla toplumdaki diğer insanlar kıyaslandığında daha önce cezaevine girmiş olanların daha fazla suç olaylarına karıştıkları gözlemlenmiştir (Özdek ve ark. 2012). Buradan da anlaşılabileceği gibi kişiyi cezaevine hapsedmek suretiyle cezalandırmak ve özgürlüğünü kısıtlamak o kişinin yeniden suç işlemesinin önlenmesi bakımından çok da etkili olmamaktadır.

Dünyada suç artışı ile ilgili istatistiklere bakıldığında özellikle son yıllarda bir artış görülmesi klasik ceza infaz sistemine alternatif yöntemler getirme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Ceza infaz kurumunda toplumun dışında tutulan kişilerin toplum ve aile bağlarının zayıflaması, ceza infaz kurumlarının kişilerin yeniden suç işleme durumunun önüne geçemediği hatta birçok kişinin yeni suç türlerini de öğrenerek cezaevi sonrası farklı suç olaylarına karışmaları, hapis cezasının maliyeti gibi faktörler de göz önüne alındığında yeni bir sisteme duyulan ihtiyaç da daha fazla artmıştır (Uludağlı 2012).

Hürriyeti bağlayıcı cezaların suçu önleme ve suç işleyen kişilerin ıslah edilmesi-iyileştirilmesi anlamında yetersiz kaldığı görülmekle birlikte ilk defa Anglo-Saxon ülkelerde onarıcı adalet kavramı oraya çıkmıştır. Buna göre suça sadece devlet karşılık vermeyecek, buna suçtan zarar gören mağdur, suç işleyen kişi ve toplum da sürece dahil olacaktır. Suçun karşılığı sadece suç işleyen kişiye ceza vermek yerine mağdura verdiği zararı gidermesine yönelik imkan sağlanacak, kişinin suç işlemesinde sosyal koşulların da etkili olduğu varsayılarak toplumun da kişinin iyileştirilme sürecine dahil edilmesi, kişinin topluma yeniden kazandırılması ve yeniden suç işlemesinin önlenmesi, kişinin tecrit edilmekten ziyade toplumsal hayatta verimli olması konusunda imkanlar sunulması da onarıcı adalet kavramının hedefleridir (Usta ve Öztürk 2010).

Literatür incelendiğinde yararlanan kişilerin denetimli serbestlik sisteminden memnun oldukları görülmektedir (Genç 2015). Denetimli serbestlik sisteminin yeniden suç işlemeyi ne kadar önlediğine dair yalnızca istatistiksel anlamda yapılan çalışmalar

bulunmaktadır. Ancak denetimli serbestlik kapsamında eğitim ve iyileştirme çalışmaları adı altında verilen eğitimlerin etkililiğini inceleyen çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu amaçlar doğrultusunda denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan hükümlülerden ve denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan kişilerden veri toplanmıştır. Denetimli Serbestlik Eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının sosyal süreçlere nasıl etki ettiği ülkemizde daha önceden hiç çalışılmamıştır. Bu noktada bu çalışmada elde edilecek bulguların söz konusu eğitim programının sosyal süreçlere etkisini artırma yönünde güncellenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal süreçler anlamında, sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri açısından yetişkin denetimli serbestlik hükümlüleri ve diğer yetişkinler arasında algısal bir farkın olup olmadığının araştırılması çocuk ve ergenlerin suça yönelmesiyle ilgili yapılacak önleyici çalışmalara veri sağlayabilecektir. Son olarak adı geçen sosyal süreçler arasındaki ilişkinin kavramsallaştırılması kişinin çatışma çözme becerileri üzerinde sosyal güven ve yaşam doyumu etkileşiminin nasıl bir rolü olacağının incelenmesi ilginçtir. Söz konusu çatışma çözme becerileri üzerinde kişinin yaşam doyumu, devlete ve geleceğe güvenin nasıl rol oynadığını ortaya koyan bulgulardan; çatışma çözüm beceri programlarının geliştirilmesi ve güncellenmesinde yararlanılabilecek, yine özellikle çocuk ve ergenlere yönelik suçu önlemeye yönelik programların içeriğine bu bulgular katkı sağlayabilecektir.

I. BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümde sırasıyla Denetimli Serbestlik, Sosyal Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerileri ile ilgili kuram ve araştırmalara yer verilecektir.

1.1. Denetimli Serbestlik Kavramı

Ülkemizde Avrupa Birliği sürecinde gerçekleşen düzenlemeler ve yasalar sonucunda Türk Hukuk Sistemine Denetimli Serbestlik kurumu girmiş ve bu kurumun uygulanması ile ilgili olarak 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu yürürlüğe konulmuştur.

Ülkemizde denetimli serbestlik sisteminin tanımı 18 Nisan 2007 tarihli Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliğinin 3üncü maddesine göre “denetimli serbestlik, mahkemece belirtilen koşullar ve süre içinde, denetim ve denetleme planı doğrultusunda şüpheli, sanık veya hükümlünün topluma

bütünleşmesi açısından ihtiyaç duyduğu her türlü hizmet program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir uygulamayı” ifade etmektedir (Usta ve Öztürk 2010).

Başka bir deyişle denetimli serbestlik suç işlemiş olan kişinin topluma rehabilite edilerek yeniden toplumla bütünleşmesine katkıda bulunacak olan tüm faaliyetlerdir.

Denetimli serbestlik hizmetleri soruşturma aşamasından infazın tamamlanması aşamasına kadar devam edebilmektedir. Ayrıca infazın tamamlanmasından sonra da koruma ve yardım hizmetleri olarak devam edebilmektedir (Usta ve Öztürk 2010).

1.1.1. Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Faydaları

Denetimli serbestlik sisteminin amaçları, suç işleyen kişilerin denetimini yapmak, denetimi yapılan suç işlemiş kişilere sosyal ve psikolojik destekler sağlamak suretiyle bu kişilerin rehabilite olmasını sağlamak, mağdurun zararını gidermek ve korumak, kişilerin yeniden suç işleme risklerini azaltmak, ayrıca toplumun da suç işlemiş kişiye karşı bakış açısını değiştirmektir (Usta ve Öztürk 2010).

Denetimli serbestlik sisteminin faydalarına bakıldığında ise kişiyi sosyal çevresinden ve toplumsal hayattan koparmamak, genç suçluların cezaevine girip cezaevi kültüründen etkilenerек yeni suçlar öğrenmelerinin önüne geçmektir. Özellikle ilk defa suç işlemiş gençler cezaevi ortamına girdiklerinde daha fazla suça eğilimli olarak çıkmaktadırlar. Ayrıca kişiler ceza infaz kurumuna gönderilmediğinden bu kurumlarda aşırı doluluğun önüne geçilmekte, böylelikle kabalıklaşmadan doğan personel ve mahkumlar arası şiddet olaylarının, stresin ve olumsuz sağlık koşullarının önüne geçilmektedir (Usta ve Öztürk 2010).

1.1.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Görevleri

Denetimli serbestliğin sistem içindeki görevleri yargılama aşamasından başlar ve cezanın infaz edilmesine hatta sonrasına kadar devam etmektedir. Yargılama aşamasında istenildiği takdirde suça karışmış kişiler hakkında görüşmeler ve

değerlendirmeler yaparak rapor hazırlamak ve böylelikle kişiye uygun bireyselleştirilmiş ceza takdir edilebilmesi adına mahkemelere yardımcı olmaktır (Usta ve Öztürk 2010).

Denetimli serbestlik sisteminin en önemli ve bilinen görevi ise hapis cezasına alternatif olarak belirlenen tedbirlerin infazının yerine getirilmesi, denetim ve takibinin gerçekleştirilmesidir (Usta ve Öztürk 2010).

Denetimli serbestlik sisteminin görevlerinden bir diğeri ise koruma ve yardımdır. Suçtan zarar görmüş mağdurlara gerekli psiko-sosyal ve diğer yardımların sağlanması, ayrıca ceza infaz kurumundan salıverilen mahkûmlara da yardımcı olunması hedeflenmektedir (Usta ve Öztürk 2010).

1.1.3. Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinin Yapısı ve Personeli

Denetimli serbestlik müdürlükleri, denetimli serbestlik kararlarının infazını müdürlük bünyesindeki bürolar aracılığıyla yürütürler. Büroların etkin ve birbirleri ile işbirliği içinde çalışması önemlidir. Denetimli serbestlik müdürlükleri bünyesindeki bürolar (DSHY 2013: 3-6);

- “a) Gelen evrak bürosu, denetimli serbestlik müdürlüğüne, mahkemelerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve diğer kurumlardan gelen evrak ve tüm yazılar gelen evrak bürosuna gönderilir. Gelen evrak bürosu ilgisine göre bu yazı ve evrakı ilgili diğer bürolara dağıtır.
- b) Kayıt kabul bürosu, haklarında denetimli serbestlik kararı verilen yükümlülerin kayıt ve kabul işlemleri, kayıt kabul bürosunca yapılır.
- c) Değerlendirme ve planlama bürosu, yükümlülerin risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi, risk ve ihtiyaçlarına uygun olarak toplum içinde denetim ve takibi ile iyileştirilmesine yönelik yapılacak çalışmaların planlanması, değerlendirme ve planlama bürosunca yapılır. Büroya gelen yükümlüler hakkında önce risk ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılır, daha sonra belirlenen risk ve ihtiyaçlara uygun olarak denetim planı hazırlanır.

- ç) İnfaz bürosu, değerlendirme ve planlama bürosunca hazırlanan denetim planı doğrultusunda, yükümlüler hakkında belirlenen denetimli serbestlik kararlarının infazı ile yükümlülerin toplum içinde denetimine, takibine ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların koordinasyonu infaz bürosunca yapılır.
- d) Eğitim ve iyileştirme bürosu, eğitim ve iyileştirme bürosu, vaka sorumlusu tarafından gönderilen yükümlülerin topluma kazandırılmasına, eğitim ve iyileştirilmesine yönelik denetim planında belirlenen çalışmaları yürütür. Büroda eğitim ve iyileştirme çalışmalarını yürütmek üzere yeteri kadar uzman personel görev yapar.
- e) Denetim bürosu, yükümlülerin toplum içinde denetim ve takibi, gerektiğinde kollukla işbirliği içerisinde denetim bürosunda görevli denetimli serbestlik memurları tarafından yerine getirilir.
- f) Mağdur destek hizmetleri bürosu, mağdurlara yönelik hizmetleri yürütmek üzere, mağdur destek hizmetleri bürosunda mağdur hizmetleri konusunda özel eğitim almış yeteri kadar denetimli serbestlik uzmanı ve memuru görevlendirilir.
- g) Koruma kurulları bürosu, koruma kurulu bürosu, koruma kurulunun sekreteryaya işlerini yürütür, koruma kuruluna başvuran mağdurlar ile hükümlülerin taleplerini değerlendirir.
- ğ) İdari ve mali işler bürosu, idari ve mali işler bürosu, müdürlüğün görevlerini etkin ve verimli bir şekilde yürütebilmesi için ihtiyaç duyduğu idari işleri planlar ve yürütür; mal ve hizmet alımlarını gerçekleştirir.

Denetimli serbestlik müdürlüklerinde bir müdür, bürolarda bir şef, yeterli sayıda psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog, öğretmen, infaz ve koruma memurları, memur, hizmetli, şoför kadrolarında çalışan personeller görev almaktadırlar.

Denetimli serbestlik müdürlüğü veya bürosunda kadrolu veya sözleşmeli olarak görev yapan infaz ve koruma memuru Denetimli Serbestlik Memuru, denetimli serbestlik müdürlüğünde kadrolu veya geçici olarak görev yapan psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog ve öğretmen ise Denetimli Serbestlik Uzmanı olarak adlandırılır.”

1.1.4. Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı

1.1.4.1. Adli Kontrol Tedbiri

Şüpheli veya sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında tutuklanarak cezaevine alınmasının yerine bir veya birden fazla yükümlülüğe tâbi tutularak, toplum içinde denetimini öngören koruma tedbiridir. Adli kontrol tedbiri kapsamında verilebilecek olan yükümlülükler şunlardır (DSHY 2013: 17-18);

- a) Yurt dışına çıkamamak;
- b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak;
- c) Hâkimin belirttiği merci veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde meslekî uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uymak
- ç) Her türlü taşıtı veya bunlardan bazılarını kullanamamak ve gerektiğinde kaleme makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etmek
- d) Tedavi veya muayene tedbirine uymak
- e) Güvence
- f) Silah bulunduramamak veya taşıyamamak
- g) Suç mağdurunun haklarını güvence altına almak
- ğ) Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek
- h) Konutunu terk etmemek
- ı) Belirli bir yerleşim bölgesini terk etmemek
- i) Belirlenen yer veya bölgelere gitmemek ya da ancak bazı yerlere gidebilmek
- j) Belirlenen kişi ve kuruluşlarla ilişki kurmamak”

1.1.4.2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kapsamında Hükmedilen Denetimli Serbestlik Tedbirleri

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, devletin ceza verme yetkisini ertelemesini, verilen denetim süresinin şartlara uygun geçirilmesi durumunda ceza

verme yetkisinin ortadan kalkması demektir (Taner 2011). Kişinin belirlenen denetim süresi içerisinde hangi kurallar belirlenmişse bunlara uyması ve bu süre içerisinde herhangi bir suça karışmaması gerekmektedir. Şartlara uyulmadığı takdirde ceza verme yetkisi kullanılır ve işlenmiş olan suçun niteliğine göre bir tedbir veya cezaya hükmedilir. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması durumunda verilebilecek yükümlülükler şunlardır (DSHY 2013: 18-19);

“a) Eğitim programına devam etme: Eğitim programına devam etme; mahkemelerce kişisel, sosyal ve eğitim durumu dikkate alınarak, meslek veya sanat sahibi olmayan sanığın bir meslek veya sanat edinmesini sağlamak amacıyla, mahkemenin belirleyeceği süreyle, bir eğitim programına devam etmesini zorunlu kılan yükümlülüktür.

b) Gözetim altında çalışma: Gözetim altında çalışma yükümlülüğü; bir meslek veya sanat sahibi sanığın, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasıdır.

c) Belli yerlere gitmekten yasaklanma veya belli yerlere devam etme: Gidilmesi yasaklanan belli yerler; sanığın suç işlemede, suça yönelmesinde, zararlı alışkanlıklar edinmesinde, bağımlılık yapan maddeler kullanmasında çevresel, psikolojik, sosyal, ekonomik etkisi bulunan veya sanığın yeniden suç işlemede tetikleyecek yerleri ifade eder. Devam edilmesi gereken belli yerler ise, sanığın kişisel, psikolojik, sosyal gelişimi ile eğitimine katkı sağlayacak ve diğer ihtiyaçlarına uygun nitelikteki yerleri ifade eder.”

1.1.4.3. Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar

Hükümlülerin işlemiş oldukları suçlardan duydukları pişmanlık da göz önünde bulundurularak toplum içerisinde belli yükümlülükler yüklenmek suretiyle cezalarını infaz etmeleridir. Kısa süreli hapis cezasına seçenek olarak uygulanabilecek olan tedbirler şunlardır (DSHY 2013: 19-20);

“a) Eğitim kurumuna devam etme: Eğitim kurumuna devam etme; mahkemelerce hükümlünün kişisel, sosyal ve eğitim durumu dikkate alınarak, en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmesini sağlamak

amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmeyi zorunlu kılan seçenek yaptırımdır.

- b) Belirli yerlere gitmekten yasaklanma veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanma: Belirli yerler veya etkinlikler; hükümlünün suç işleminde, suça yönelmesinde ya da zararlı alışkanlıklar edinmesinde veya bağımlılık yapan maddeler kullanmasında; çevresel, psikolojik, sosyal veya ekonomik etkisi bulunan ya da hükümlünün yeniden suç işlemesine yol açan etkenleri tetikleyecek yerler veya etkinliklerdir.
- c) Sürücü ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek veya sanatı yapmaktan yasaklanma: Sürücü veya ruhsat belgesi ile meslek veya sanat; hükümlünün, sağladığı hak ve yetkileri kötüye kullanmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak suç işlemesine neden olan sürücü veya ruhsat belgesi ile meslek veya sanattır.
- d) Kamu hizmeti cezası: Kamu hizmeti cezası; toplumsal katılım ile hükümlünün iyileştirilmesini ve topluma kazandırılmasını amaçlayan, hükümlünün topluma verdiği zararı kamu hizmetinde ücretsiz çalışarak geri ödemesini ve bu şekilde kamu düzeninin sağlanmasını esas alan bir seçenek yaptırımdır. Kamu hizmeti cezası, kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren bir özel kuruluşta yerine getirilir.”

1.1.4.4. Hapis Cezasının Ertelenmesi Halinde Hükmedilen Yükümlülükler

Hapis cezasının ertelenmesi durumunda verilebilecek olan yükümlülükler şunlardır (DSHY 2013: 20);

- “a) Eğitim programına devam etme
- b) Gözetim altında çalışma
- c) Eğitim kurumuna devam etme
- d) Rehberlik çalışmalarına katılma: Rehberlik çalışmalarına katılma yükümlülüğü; yeniden suça karışmayı önleme, iyileştirme ve topluma kazandırma amacıyla denetimli serbestlik uzmanının yürüttüğü çalışma ve programlara katılma konusunda hükümlün yükümlü kılınmasıdır. Rehberlik çalışmaları; hükümlünün suç işlemesine neden olan etkenlerin ele alınarak

belirlenen risk ve ihtiyaçlar doğrultusunda hükümlünün zararlı alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak kalmasına, sorumlu ve uyumlu bir birey olmasına, kendisine ve topluma yararlı bir birey olabilmesine yönelik çalışmalardır. Bu alışmalar, eğitim ve iyileştirme bürosunda görevli denetimli serbestlik uzmanı tarafından yürütülür. Bu kapsamda; bireysel görüşme, grup çalışmaları, müdahale programları, hükümlünün ailesi ve sosyal çevresiyle iş birliği yapılması ile diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen iyileştirme niteliğindeki kurs, program, eğitim gibi çalışmalar yürütülür.”

1.1.4.5. Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri

Tedavi tedbiri; kişinin kullanmış olduğu uyuşturucu maddeden arındırılmak amacıyla sağlık kurumları aracılığıyla tedavisinin yaptırılmasıdır. Denetimli serbestlik tedbirine ilişkin çalışmalar ise kişinin uyururucu madde ile ilgili farkındalığını artırmaya ve bu maddelerden uzaklaşmasına yönelik olarak denetimli serbestlik müdürlüklerin yürütülen rehberlik çalışmalarıdır.

1.1.4.6. Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulanarak Cezaların İnfazı

Koşullu salıverilmesine bir yıl veya daha az süresi kalan iyi halli hükümlülerin talep etmeleri halinde cezalarının kalan kısımlarını toplum içinde denetimli serbestlik tedbiri altında geçirmeleridir. Bu tedbirin uygulanma amacı kişilerin ceza infaz kurumunda kaldıkları süre içinde uzak kaldıkları topluma uyumlarını kolaylaştırmak ve aileleri ile bağlarını güçlendirmelerini sağlamaktır. Bu kapsamda kişilere uygulanan denetimli serbestlik tedbirleri şunlardır; (DSHY 2013: 25-26)

- “a) Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma
- b) Bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma
- c) Bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunma
- d) Belirlenen yer veya bilgelere gitmeme
- e) Belirlenen programlara katılma: Belirlenen programlara katılma; hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç

duydukları ve denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenen, bireysel görüşme, grup çalışması, tedavi ve iyileştirme programları, diğer kurumlarca yürütülen meslek ve sanat edindirmeye yönelik faaliyetler, seminer, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler, sivil toplum kuruluşlarınca kamu yararına yürütülen program ve çalışmalara katılma yükümlülüğüdür.”

Denetimli serbestlik müdürlüklerince yürütülen mevcut grup çalışmaları Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Grup Çalışması (SAMBA), Öfke Kontrolü Grup Çalışması ve Hayat İçin Değişim (HAYDE) Grup Çalışmasıdır. Çalışmada ele alınacak olan grup çalışması programı farklı konuları içinde bulundurduğundan Hayat İçin Değişim Grup Çalışması olacaktır.

Hayat için değişim grup çalışması programı (HAYDE) yetişkin yükümlülere uygulanan on oturumluk bir grupla çalışma eğitim programıdır. Gruba alınacak olan hükümlüler denetimli serbestlik müdürlükleri bünyesindeki değerlendirme planlama bürolarında görevli personelce (denetimli serbestlik memuru ve denetimli serbestlik uzmanı) ARDEF sonucuna göre kişinin risk-ihtiyaçları ve infaz süresi göz önünde bulundurularak belirlenir. Programda kişilerin suç davranışına sebep olan davranışsal, bilişsel ve sosyal etkenleri ele alır.

Program oturumları yaklaşık olarak 90 dakikadır. Oturumların haftada bir veya iki haftada bir defa olmak üzere uygulanması gerekmektedir. Grup çalışmasında katılımcı sayısı 12-16 kişi olarak belirlenmelidir.

Hükümlülerin programa dahil edilirken doğru seçilmeleri oldukça önemlidir çünkü program suça yönelten belirli davranış kalıplarına yönelik olarak hazırlanmıştır. Ayrıca kişilerin program dahilinde verilecek konulardaki eğitimlere ihtiyaçları olmalıdır (örn. Dürtüsellik, alternatif düşünme teknikleri, farkındalık, mağdur açısından bakabilme gibi). Program T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından Hayat İçin Değişim Grup Çalışması programının eğitimi verilmiş olan denetimli serbestlik uzmanlarınca hükümlülere uygulanır.

Hayat için değişim programı oturum konuları;

Oturum 1: Giriş - İssız Ada

Oturum 2: Sorun Oluşturan Davranış Kalıpları

Oturum 3: Risk Faktörleri ile Başa Çıkma

Oturum 4: Düşünme Tarzları

Oturum 5: Sonuca Odaklanma

Oturum 6: Değişimi Planlama

Oturum 7: Sosyal Etkileşim Becerileri

Oturum 8: Ahlaki İkilemler

Oturum 9: Empati ve Mağduru Anlamak

Oturum 10: Ben ve Toplum

1.1.5. Denetimli Serbestlik ve Sosyal Güven

Ceza İnfaz kurumunda kalmak kişinin iyileşmesini yani rehabilitasyonunu sağlamadığı gibi aynı zamanda öz güveninin sarsılmasına, sorumluluklarının ortadan kalkmasına ve toplumla uyumunun tahliye sonrasına bırakılmasına sebep olmaktadır (Usta ve Öztürk 2010). Bunun yanı sıra ceza almış olmak kişinin öz güveninin yanı sıra sosyal güvenliğini de etkilemektedir.

Denetimli serbestlik sisteminde hükümlü ile karşılıklı geliştirilecek olan güven hükümlünün yeniden topluma kazandırılmasında oldukça önemlidir (Usta ve Öztürk 2010). Denetimli serbestlik sistemi içerisinde kişinin güvenliğini artıracak olan en önemli faktör gizliliktir. Gereken gizlilik sağlandığında çalışmalar kapsamında hükümlü kendisini daha rahat açabilecek ve daha çok işbirliğine gidecektir. Böylelikle kişinin denetimli serbestlik sistemine olan güveni arttıkça diğer taraftan adalet sistemine ve devlet sistemine olan güveni de artacaktır.

1.2. Sosyal Güven

Güven, sözlük anlamıyla korku, kuşku ve çekinme duymadan inanma ve bağlanma duygusu anlamına gelmektedir. Sosyal güven, diğerlerinin dürüstlüğüne,

inanılabilirliğin ve doğruluğuna inanmaktır (Taylor, Funk ve Clark 2007). Güvenin tanımını yapmak ne kadar kolay olsa da bireylerin diğerlerine neden güvendiğini açıklamak çok zordur (Taylor, Funk ve Clark 2007).

Sosyal güven konusuna olan ilgili çalışmalar 1990'lı yıllarda daha da artmıştır. Sosyal bilimlerin sosyal güven konusuna ilgisinin ve araştırmalarının yanı sıra politika biliminden eğitim, adalet, ekonomi bilimine kadar birçok bilim dalı sosyal güven konusuna ilgi duymakta ve bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir (Rothstein ve Eek, 2006).

Delhey ve Newton (2003) sosyal güveni üç farklı şekilde ele almışlardır. İlki birbirini çok iyi tanıyan, yüz yüze etkileşimlerde bulunabilen küçük ve yakın ilişkilerde bulunabilen kişiler arası güven, ikincisi aracılı veya hesaplı güven olarak adlandırılan akılcı veya faydacı da denebilen çıkar ilişkileri üzerine kurulu güven, üçüncüsü ise sosyal bağların zayıf ama oldukça geniş olduğu, kişilerin birbirlerinden farklı heterojen özellikler gösterdiği, hareketli topluluklar içindeki genellenmiş sosyal güven olarak adlandırılan güvendir.

Hem bireysel hem de toplumsal anlamda birçok konu güvenle ilişkilidir (Rothstein 2006). Yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre tanınmış aileden gelen kişiler diğerlerine göre daha fazla güvenilirlerdir, ayrıca evliler evli olmayanlardan, orta yaş ve üzeri kişiler gençlerden, kırsal alanda yaşayan kişiler şehirde yaşayan kişilerden daha fazla güvenilir bulunmuştur (Rothstein 2006). Bunun sebebini açıklamak ise oldukça güçtür.

Yapılan bir çalışmada bireysel olarak kişiler kendi toplumlarındaki diğer kişilerin ne kadar fazla güvenilebilir olduğunu düşünürse o kadar fazla kendi ülkelerinin politikaları hakkında olumlu bir görüşe sahip oldukları ve politik konulara daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür (Rothstein 2006). Ayrıca kişiler ne kadar diğerlerinin güvenilir olduğunu düşünürlerse, toplumlarının içindeki azınlıklara veya kendilerine benzemeyen gruplara da o kadar fazla tolerans gösterebilirler (Rothstein 2006). Bu da kişilerin daha mutlu ve huzurlu olmalarına olanak sağlar.

Güven konusuyla ilişkili olarak çok fazla çalışılan bir diğer kavram ise bilgisayar gibi teknolojik aletlerin kullanıldığı durumlardaki güven konusudur. Teknoloji ve bilgisayar kaynaklı bilgi ve belgelere ulaşırken de insanların en çok dikkat ettikleri konu güvendir. Yani bu şekilde elde ettikleri bilgilerin güvenilirliği her zaman insanların aklına takılan bir konudur. Bu sebeple elektronik ortamdan bilgi sağlarken veya bu tür kaynaklar aracılığıyla insanlarla tanışmak ve iletişime geçerken güven konusu önemli bir problemdir. Bu alanda güven konusunda çalışırken iki tür güvenden bahsedilebilir. Birincisi davranışsal güven, yani bu yolla iletişime geçilen insanlara veya örgütlere olan güven, bir diğeri ise bilişimsel güven yani, bilgisayarlara, aygıtlara veya ağlara olan güvendir (Gligor ve Wing 2011).

1.2.1. Sosyal Güven Kuramları

Sosyal güven kuramlarını güvenin nasıl oluştuğuyla ilgili olarak bireysel düzeyde ve toplumsal düzeyde açıklayan kuramlar olmak üzere iki temel başlık altında toplamak mümkündür (Mamatoğlu 2015). Bireysel kuramlar; sosyo-psikolojik kuramlar, sosyo-demografik kuramlar, yaşam deneyimi kuramları ve ideolojik kuramlar olmak üzere dört farklı başlık altında toplanmış, toplumsal kuramlar ise ağ kuramları ve ülke düzey gösterge kuramları olmak üzere iki farklı başlık altında toplanmıştır.

1.2.1.1. Bireysel Sosyal Güven Kuramları

a) Sosyo-psikolojik kuramlar:

Bu yaklaşıma göre sosyal güvenin temelleri bebeklikte atılır ve gelişimin ilerleyen dönemlerinde sosyal güven, bebeğin ebeveynleriyle ve ebeveynlerin birbirleriyle kurduğu ilişkilere göre gelişir (Allport 1961; Cattell 1965; Erikson 1950; Rosenberg 1956; 1957; Rotenberg 2007; Runkel 1959; aktaran Mamatoğlu 2015). İlk olarak bebeğin beslenmesine bağlı olarak gelişen güven daha sonra dokunmak, göz teması kurmak ile gelişir ve bebeğin ebeveynlerine olan güveninin ve diğerlerine karşı olan güvenin temellerinin atılmasını sağlar. Ayrıca ebeveynlerin hem bebeğe karşı ilişkileri hem de kendi aralarındaki güvenli ilişki ile de bebeğe rol model olurlar. Ebeveynler tarafından bebek ne kadar olumlu hissettirilirse bebek kendisini o kadar

güvende hisseder. Böylelikle hem ebeveynlerine hem de diğerlerine güvenli ilişkiler geliştirebilir.

Sosyal güvenin bebeklik döneminde geliştirilen ilişkilere bağlı olduğu görüşünün tam tersi görüşler de bulunmaktadır. Buna göre sosyal güvenin oluşumunda kişinin iyimserlik düzeyinin veya dünyaya bakış açısının büyük etkisi olduğu düşünülmektedir (Uslaner 1999, 2000, 2002; aktaran Mamatoğlu 2015). Bu yaklaşıma göre iyimser insanlar diğerlerinin de daha güvenilebilir olduğuna inanılır.

Sosyo-psikolojik yaklaşımlardan bir diğeri ise evrensel ahlak hissi yaklaşımıdır (Freitag 2003; Uslaner 2002; aktaran Mamatoğlu 2015). Buna göre evrensel ahlak hissi kişinin diğer insanlarla kurduğu ilişkilere de yansımaktadır.

b) Sosyo-demografik Kuramlar:

Güvenin yaş, cinsiyet gibi sosyo-demografik özelliklere dayandırılmasıdır. Her ne kadar yaş ilerledikçe güvenin geliştiğini veya gençlerin daha fazla güvendiklerini savunan görüşler olsa da aslında yaş ile güven arasındaki ilişkiye bakıldığında U şeklinde bir ilişkiyi savunan görüşler de bulunmaktadır (Patterson 1999; Putnam 2000; Newton 2001; aktaran Mamatoğlu 2015). Yapılan genellemeler her ne kadar yaşla birlikte gelişen farklılıklara odaklansa da aslında bunun dışında yaşanan dönem içinde gelişen olaylar da güveni etkilemektedir (Whiteley 1999; aktaran Mamatoğlu 2015).

c) Yaşam Deneyimi Kuramları:

Bu yaklaşım, bireyin olumlu veya olumsuz yaşam deneyimlerinin güvenin oluşumundaki etkisine odaklanmaktadır. Yaşam deneyimleri yüksek gelire, yüksek statüye sahip olan yani daha çok olumlu olan kişiler daha çok güven sahibiyken öte yandan düşük eğitim düzeyi, düşük gelir gibi olumsuz yaşam deneyimine sahip olan kişilerin daha az güvendikleri ortaya konmuştur (Delhey ve Newton 2005; aktaran Mamatoğlu 2015).

d) İdeolojik Kuramlar:

Bu yaklaşım kişilerin sahip oldukları ideolojileri ile sosyal güven arasındaki ilişkiye odaklanmıştır (La Porta, Lopez de Silanes, Shleifer ve Vishny 1997; Branas -

Garza, Rossi ve Zaclicever 2006; aktaran Mamatoğlu 2015). Bu yaklaşıma göre din, dindarlık, siyasi ideolojilerin sosyal güven üzerinde önemli etkilerinin olduğu ortaya konmuştur.

1.2.1.2. Toplumsal Kuramlar

a) Ağ Kuramları:

Kişinin kurduğu ilişkiler ağını içine alacak şekilde sosyal ilişkiler ile sosyal güven arasındaki ilişkiye odaklanan sosyal güven kuramıdır. Ağ kuramları bir yandan gönüllü dernek ve örgütlerin bir yandan ise samimi yani resmi olmayan sosyalleşmenin önemi üzerinde durur (Bellah, Madsen, Sullivan, Swidler ve Tipton 1985; Putnam 2000; aktaran Mamatoğlu 2015).

Gönüllü kuruluşlar gibi topluluklarda kişiler ortak bir amaca katkıda bulunmak, işbirliği ve empati yapabilmek, bir şeye ortak olmayı öğrenmek gibi durumları yaşadıklarından bu tür topluluklarda buna bağlı olarak sosyal güvenin artmaktadır (Brehm ve Rahn 1997; Etzioni 1995; Newton 1999; Putnam 1993; aktaran Mamatoğlu 2015).

Toplumsal ağ kuramları ile ilgili bir diğer bakış açısı ise özellikle köy, kasaba gibi daha küçük yerleşim yerlerinde yaşayan kişilerin daha yardımsever ve daha güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Putnam 2000; aktaran Mamatoğlu 2015).

b) Ülke Düzeyi Gösterge Kuramları:

Ağ kuramları, sosyal güven konusunda daha küçük toplulukların önemi üzerine odaklanmaktayken ülke düzeyi gösterge kuramları ise konuyu daha çok ülke ve ulus düzeyinde ele almaktadır (Hardin 1993; Newton 2001; Putnam 2000; aktaran Mamatoğlu 2015).

Bu yaklaşıma göre bireylerin içinde yaşadıkları topluma ve çevreye ne kadar güvendiği sosyal güvenin oluşmasında önemli bir rol oynar (Newton 2001; Putnam 2000; aktaran Mamatoğlu 2015). Genel olarak daha zengin, daha demokratik ve daha

gelişmiş ülkeler daha az gelişmiş, daha az demokratik ve daha yoksul olan ülkelere daha az güvenilir görülmektedirler.

Sosyal güven üzerinde önemli etkileri olduğu bulunan ülke düzeyindeki önemli özellikler; gelir düzeyi eşitsizliği ve bu eşitsizliğe bağlı olarak gelişen adaletsizlik algısı, ülkenin refah düzeyi, ülke içindeki etnik farklılıklardır (Kawachi ve ark. 1997; Putnam 1993; Uslaner 2000; aktaran Mamatoğlu 2015).

1.2.2. Sosyal Güven ve Yaşam Doyumu

Yapılan bir çalışmada sosyal güven ile yaşam doyumu arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur yani kişileri sosyal güvenleri arttıkça yaşam doyumları da artmakta, aynı zamanda sosyal güvenleri azaldıkça yaşam doyumlarında da azalma olduğu görülmüştür (Rode, Knoll ve Pitlik 2013; Valenzuela, Park ve Kee 2009).

1.2.3. Sosyal Güven ve Çatışma Çözme Becerileri

Bir sorun veya çatışma ile karşı karşıya kalındığında bu durum ne kadar iyi yönetilirse o derecede çatışma yaşanan kişiye karşı olan güven de artmaktadır (Balliet ve Lange 2012). Diğer taraftan güven, karşı tarafın iyi ve iyi niyetli olduğuna inanmayı gerektirir. Böylelikle çatışma yaşandığında karşı tarafın iyi niyetli olduğu düşünüldüğü durumlarda çatışmalar da daha iyi yönetilebilir.

Kişilerin çatışma çözme becerilerini öğrenmesinde ve uygulamasında kişilik özelliklerinden bağlanma stilleri önemli rol oynamaktadır (Basım, Çetin ve Tabak 2009). Sosyal güven kuramlarından özellikle sosyo-psikolojik kuramlar güvenin bebeklikte ebeveynleriyle kurduğu ilişkilere bağlı olduğunu savunmaktadırlar. Buna göre ebeveynleriyle güvenli bağlanan bireylerin çatışma çözme stratejilerinden bütünleştirici stratejileri kaygılı/kararsız bağlanan kişilerden ve kaçınmacı bağlanan kişilerden daha fazla kullandıklarını, uzlaşmacı stratejileri ise kaygılı/kararsız bağlanmış kişilere göre daha fazla kullandıkları görülmüştür. Ayrıca kaygılı/kararsız bağlanan kişilerin kaçınmacı bağlanma stiline sahip olan kişilere göre daha fazla uyma stratejisini kullandıkları bulunmuştur (Hazan ve Shaver 1987).

Ayrıca eşler arasındaki bağlanma stilleri ile çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığında daha az güvenli bağlanan erkeklerin eşlerinin diğer eşlere göre daha az destekleyici ve daha reddedici oldukları, ayrıca güvenli çiftlerin güvensiz çiftlere göre duygularını daha yapıcı bir tarzda düzenlediklerine dair bulgular elde edilmiştir (Kobak ve Hazan 1991).

Bu çalışmada sosyal güven; devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven olarak kavramsallaştırılmıştır. Buna göre devlete güvenin kişinin yaşadığı ülkenin devlet sistemine ve bu sistemin birer parçası olan adalet sistemi, polis, cezaevi personeli ve denetimli serbestlik personeline olan güveni şeklinde tanımlanırken; geleceğe güven kişinin gelecekte iyi bir iş bulmasına, aile ve arkadaş ilişkilerinin daha iyi olacağına inanması şeklinde tanımlanabilir. Kişiler arası güven ise çoğu insan dürüsttür ve güvenilebilirdir, temelde iyi ve naziktir, diğerleri için güvenilirdir ve çoğu insan diğerleri tarafından güvenildiğinde düşünceli/naziktir şeklinde tanımlanabilir.

Bu kavramlar araştırma için geliştirilen Devlete Güven Ölçeği, Geleceğe Güven Ölçeği ve Yamagishi'nin (1986) Güven Ölçeğinden Türkçeye adapte edilen Kişiler Arası Güven Ölçeği ile ölçülmüştür.

1.3. Yaşam Doyumu

İlk çağlardan günümüze kadar merak edilen ve araştırılan konulardan biri iyi olma ve mutlu olma kavramlarıdır. Yapılan çalışmalarda bilim adamları iyi olma kavramını kişinin yaşamını ne kadar sevdiğiyle açıklamaya çalışmışlardır (Diener Deiner, Oishi ve Lucas 2003; Knoll, Pitlik ve Rode 2013). Mutluluk konusunda çalışmalar yürüten filozofların çıkış noktası ise Aristoteles'in görüşleridir. Buna göre mutlulukla ilgili teoriler üç grupta incelenmiştir. Birincisi ihtiyaç ve hedef teorileri, ikincisi süreç veya eylem teorileri, üçüncüsü ise genetik ve kişilik yetenek teorileridir (Diener, Oishi ve Lucas 2003).

Yaşam doyumu, genel olarak kişinin iyi olma hali olarak tanımlanmaktadır (Knoll, Pitlik & Rode 2013; Mroczek ve Spiro 2005; Voicu ve Pop 2011). Yaşam doyumunun tanımına bakacak olursak, bir kişinin yaşam kalitesini bir bütün olarak değerlendirdiğinde bundan ne kadar memnun olduğudur. Başka bir deyişle kişinin kendi sürdüğü yaşamdan ne kadar memnun olduğu bize o kişinin yaşam doyumunu gösterir (Mroczek ve Spiro 2005; Veenhoven 1996; Veenhoven 2006).

Yaşam doyumu bir anlamda yaşam kalitesidir (Veenhoven 1996; Veenhoven 2006). Fiziksel ve zihinsel sağlık kişinin yaşamı ne kadar başardığının, ne kadar refaha erdirdiğinin göstergesidir. Yaşam doyumu ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen veriler psikoloji ve sosyolojiden ekonomi bilimine kadar birçok farklı bilim alanında kullanılmaktadır (Rode, Knoll ve Pitlik 2013).

Kişinin yaşam doyumu iki seviyede açıklanmaktadır. Bunlardan ilki *Genel Yaşam Doyumu* diğeri ise kişinin *Farklı Yaşam Alanlarındaki Doyumudur*. Aşağıdan yukarıya yaklaşımlara göre her bir alandaki doyum, genel yaşam doyumunun belirleyicisi konumundadır. Diğer taraftan yukarıdan aşağıya yaklaşıma göre ise, farklı alanlardaki doyum genel yaşam doyumu ile açıklanabilir. Bu yaklaşıma göre yapılan tartışmalar özel bir ihtiyacın karşılanmış olması belli bir alanda yaşam doyumunu, dolaylı olarak da genel yaşam doyumunu artırmaktayken; karşıt görüşe göre ise kişilik faktörlerinin zaman içerisinde istikrarlı olması yaşam doyumunu artırmaktadır (Rojas 2004; Veenhoven 2006; Voicu ve Pop 2011). Örneğin işyerinin iyi bir semtte olması, çalışılan ortamın ferah olması, iş arkadaşları ile iyi anlaşabiliyor olmak, maaşın iyi olması, işle ilgili doyum artırmaktadır. Bu da aşağıdan yukarıya yaklaşımı desteklemektedir. Aynı yaklaşıma göre işle ilgili tatmin, evle ilgili, sosyal ilişkiler ve aile ilişkileri ile sağlıkla ilgili alanlarda kişinin herhangi bir probleminin olmaması, hatta doyuma ulaşmış olması, kişinin yaşam doyumunu artırmaktadır.

Diğer taraftan yukarıdan aşağıya yaklaşıma göre birçok alanda kişinin doyum anlamında istikrarlı olması, yani işinin bir süredir yolunda olması, sağlığının yerinde olması, sosyal ilişkilerinde ve aile içi ilişkilerinin uzun zamandır seyrinde ve iyi gidiyor olması, kişinin genel anlamda yaşam doyumunu artırmaktadır.

Her ne kadar birçok insan hayatından memnun olsa da bu kişiler arasında bile ne kadar doyuma ulaştıkları konusunda farklılıklar vardır. Her insan hayatından aynı derecede doyuma sahip değildir. Bunun da farklı sebepleri olabilir (Veenhoven 1996). Birçok konuda olduğu gibi bu durumun ilk sebebi yaş, cinsiyet, yaşam deneyimleri gibi kişisel farklılıklardır. Bir diğer faktör ise milliyet farklılıklarıdır.

Farklı milliyetler arasında yapılan yaşam doyumu ölçümü çalışmalarında aynı ölçek sonuçlarına göre milliyetler arası puanlarda farklılıklar görülebilmektedir (Rode, Knoll ve Pitlik 2013; Veenhoven 1996). Bu sonucu bir milliyet diğerinden daha fazla yaşam doyumuna sahiptir diyerek basit bir şekilde yorumlamak yanlış olur. Sonuçların farklı çıkmasının birden fazla sebebi olabilir. Bunun sebeplerinden biri dil farklılıklarıdır. Örneğin mutluluk veya doyum her dilde aynı anlamı ifade etmeyebilir. Bu da sonuçların birbirinden farklı çıkmasına sebep olabilir. Bir diğer sebep de kişilerin içinde bulundukları durumu belirtirken, durumu olduğundan daha iyiymiş gibi göstermek istemeleri yani bir anlamda durumu abartmalarıdır. Farklı bir sebep de kişilerin içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısı olabilir, örneğin toplulukçu milliyetlerde yaşayan kişilerde daha mütevazı karakterler gözlemlendiğinden verilen cevaplarda 'çok..' cevaplarının fazla seçilmediği görülmektedir (Veenhoven 1996).

1.3.1. Yaşam Doyumunu Etkileyen Faktörler

İyi olma ve yaşamdan doyum alma ile ilişkili birden fazla faktör vardır. İyi bir gelir veya toplumda iyi bir sosyal statüde olmak, iyi bir eğitim, iyi bir iş, yaş, sosyal sermaye, din ve inançlar, ailevi durum-bekar veya evli olmak, genel olarak olumlu veya olumsuz duygulara sahip olmak, sosyal anlamda iyi ilişkilere sahip olmak, diğer kişilere güvenebilmek, yaşam deneyimleri, yaşam olaylarını akışı, doğum ve göç gibi olaylar, kişilerin duygu durumları yaşam doyumunu olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir (Bjørnskov, Dreher ve Fischer 2006; Cohn ve ark. 2009; Mroczek ve Spiro 2005; Rode, Knoll ve Pitlik 2013; Salinas-Jimenez Artes ve Salinas-Jimenez 2011; Valenzuela, Park ve Kee 2009; Veenhoven 1996). Evli olmanın ve hatta çocuk sahibi olmanın yaşam doyumunu artırdığına dair çalışmalar bulunmaktadır (Bjørnskov, Dreher ve Fischer 2006). Tüm bu faktörlerin dışında insanların iyi olma halini etkileyen ve üzerinde fazla

çalışma yürütülmemiş faktörler de vardır (Bjørnskov, Dreher ve Fischer 2006). Bunlar politik sistem, ideoloji, devlet kuralları, tarihi yaşanmışlıklar, rejim değişiklikleridir.

1.3.2. Sosyo-ekonomik Durum ve İş-Meslek Durumu

Yaşam doyumu konusuna yürütülen çalışmalarda yaşam doyumuyla bağdaştırılan ve üzerinde büyük etkilerinin olduğu düşünülen ve en çok çalışılan kavramlardan biri kişilerin sosyo-ekonomik durumlarıdır. Yapılan çalışmalarda genellikle öngörülen düşünce, yüksek ekonomik gelire sahip olan kişilerin yaşamdan daha fazla doyum aldıkları, yaşamlarında daha mutlu oldukları yönündedir (Proto ve Rustichini 2011; Salinas-Jimenez Artes ve Salinas-Jimenez 2011). Bu konuda yapılan araştırmalar ve çalışmalar sosyo-ekonomik durumun alt faktörlerinden biri olan ekonomik gelir üzerine yoğunlaşmıştır. Oysa sosyo-ekonomik durum sadece gelirden ibaret değildir. Eğitim ve meslek de sosyo-ekonomik durumun alt faktörleridir ve bu alanda yürütülen çalışmalar ekonomik gelirle ilgili yürütülen çalışmalara göre nispeten daha azdır. Farklı gelir grubundaki kişilerde eğitimin mutlu olma ve yaşam doyumu üzerindeki etkileri konusunda çalışmalar yürütülmüş ve eğitimin farklı gelir grupları arasında farklı etkiler gösterdiği bulunmuştur. Düşük ve orta gelirli gruplarda eğitim ile yaşam doyumu arasında ilişki görülmekteyken yüksek gelir grubundaki kişilerde eğitim ve yaşam doyumu arasında ilişki bulunmamıştır (Salinas-Jimenez Artes ve Salinas-Jimenez 2011).

Yaşam doyumu yani mutlu olma ile yakından ilişkili kavramlardan bir diğeri de kişi üzerinde hem sosyal hem de ekonomik etkileri olan iş konusudur. İş ve işsizliğin yaşam doyumunu etkilediği bu konuda yapılan birçok araştırmanın sonucunda görülmektedir (Dockery 2003). İş ve işsizlik yaşam doyumu üzerinde ne kadar etkiliyse çalışılan işten ne kadar mutlu olunduğu da genel anlamda yaşam doyumunu etkilemektedir (Dockery 2003). Çalışan kişiler günün büyük bir bölümünü çalışarak iş ortamında geçirdiklerinden dolayı çalışılan ortamdan, işverenden, işten memnun olmak veya olmamak yani kişinin işinin ve çalışma ortamının kalitesi doğal olarak kişinin mutlu olma-hayattan memnun olma durumunu etkilemektedir (Brady, Vodanovich ve Rotuna 2008; Dockery 2003). İşli olup çalışan ancak işinden memnun olmayan kişiler

işsiz kişilere göre hayatlarından daha az memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu da sadece işi olup olmamak yani çalışıp çalışmamanın yaşam doyumunda belirleyici olmadığını, çalışılan işin ne kadar sevildiğini, işten ne kadar memnun olunduğunun da oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

İş ve memnuniyet arasındaki belirleyici etkenlerden birisi de elde edilen gelir yani maaştır (Proto ve Rustichini 2011). Bu da çalışanların işlerinden genel olarak da hayatlarından memnun olmalarını sağlayan etkenlerdendir.

Avusturalya’da iş ve yaşam doyumu konusunda gençlerle yürütülen çalışmalardan karmaşık sonuçlar elde edilmiştir. Gençlerde işsizliğin, özellikle de uzun süreli işsizliğin mutluluğu yani yaşam doyumunu azalttığı görülmüştür. Varlıklı bir geçmişe sahip olan gençlerin ise daha fazla mutlu oldukları, kazandıkları gelirin çok fazla öneminin olmadığı ancak işin kalitesinin daha fazla önemli olduğu bulunmuştur (Dockery 2003).

İşsizlik oranları ve boşanma oranları ile yaşam doyumu arasında negatif anlamda bir ilişki bulunmaktadır, yani bir toplumda boşanma oranları ve işsizlik oranları artış gösteriyorsa yaşam doyumu oranlarında azalma görülmektedir (Rode, Knoll ve Pitlik 2013).

1.3.3. Duygudurum ve Yaşam Doyumu

Pozitif duyguya sahip olan kişilerin daha fazla mutlu olduklarına yaşamlarında daha fazla doyuma ulaştıklarını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Cohn ve ark. 2009). Bunun sebebi kişinin pozitif duygulara sahip olmasından dolayı her şeyi pozitif görmesi değil, yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar karşısında çözüm yolları ürettikleri içindir (Cohn ve ark. 2009).

1.3.4. Din ve Yaşam Doyumu

Bireysel farklılıkların yaşam doyumunu yani kişilerin iyi olma halini etkilediği görülmektedir. Bireysel farklılıklardan birisi de dini inançlardır (Lim ve Putnam 2010).

Kişilerin dini inançlarının yaşam doyumlarını etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Lim ve Putnam 2010). Diğer faktörler ile karşılaştırıldığında dinin yaşam doyumu üzerinde kimi faktörlerden daha etkili kimilerinden ise daha az etkili olduğu görülmektedir. Örneğin yaşam doyumu üzerinde dindarlık, eğitim, medeni durum, sosyal aktivite, yaş, cinsiyet, ırk gibi faktörlerden daha etkiliyken sağlık ve yalnızlık gibi faktörlerden ise daha az etkilidir (Lim ve Putnam 2010).

1.3.5. Çatışma Çözme ve Yaşam Doyumu

Çatışma yaşandığı durumlarda bu çatışmanın nasıl yönetildiği, yaşamın farklı alanlarından duyulan doyumu böylelikle bir bütün olarak da yaşam doyumunu etkilemektedir.

İş yaşamında karşılaşılan çatışmaların yönetimi ve iş doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında her organizasyonun kendine özgü çatışmayı ele alış biçimleri olduğu, organizasyonun büyüklüğü, organizasyonların çatışmaya bakış açısı gibi faktörlerin çatışmanın nasıl ele alındığını etkilediği, sonuç olarak da bu bakış açılarının ve çatışmayı ele alış şeklinin iş doyumu üzerinde direk etkilerinin olduğu bulunmuştur (Graham ve Hughes 2009).

Evlilikte yaşanan çatışmalar ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise evlilik sırasında ortaya çıkan problemlerin doğru problem çözme yöntemleri kullanılarak çözülmesinin ilişki için olumlu sonuçlar doğuracağına ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (Gümüş 2015). Ayrıca evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunun önemli bir belirleyicisi olduğu yönünde çalışmalara da rastlanmaktadır (Gümüş 2015).

Evlilikte bireylerin ihtiyaçlarının ve beklentilerinin gerçekleşmemesi, eşler arasındaki iletişimin bozulması gibi durumlar eşlerde stres oluşturmakta ve bu durum doyumun azalmasına ve boşanmaya gidilmesine sebep olabilmektedir (Özgüven 2000; aktaran Gümüş 2015, ss 153).

1.3.6. Denetimli Serbestlik ve Yaşam Doyumu

Her ne kadar hangi sebeplerden etkilendiği tam olarak bilinmese de suç işlemiş olan gençler arasında yenilmiş ve başarısız hissetme, statü kaybı gibi sebeplerden dolayı düşük yaşam doyumu görülmektedir (Buunk ve ark. 2016). Yapılan çalışma sonucunda denetimli serbestlikten faydalanan genç suçluların cezaevinde kalan suçlulara göre yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu kişilerin yaşam doyumlarını artırmaya yönelik olarak çalışmalar yürütülmesi ve bu kişilere rehberlik edilmesinin gerekli olduğu yapılan çalışmada savunulmaktadır.

Bu çalışmada yaşam doyumu kişinin genel olarak iyi olma hali olarak tanımlanmakta ve araştırma için tek soruluk olarak geliştirilen bir Yaşam Doyumu Ölçeği ile ölçülmektedir.

1.4. Çatışma Çözme

Çatışma, birden fazla kişinin bulunduğu topluluklarda, özellikle de farklılıkların ve uyuşmazlıkların olduğu durumlarda yaşanması en muhtemel süreçlerden biridir ve yaşamın doğal bir parçasıdır (Rahim 2001). Çatışmanın kesin olarak tek bir şekilde tanımlanması mümkün olmamakla birlikte iki veya daha fazla kişi arasındaki farklı sebeplerle ortaya çıkan anlaşmazlık olarak tanımlanabilir. Ayrıca çatışma, kişinin içinde bulunduğu durum ve zaman itibarıyla istenmeyen koşullarla karşı karşıya kalmasıdır. Çatışmayla ilgili diğer tanımlara bakılacak olursa isteklerin, fikirlerin, ihtiyaçların uyuşmaması olarak tanımlanabilir (Akgün ve Araz 2010). Çatışmanın her zaman bir tarafa ya da her iki tarafa da zarar vermesi gerekmez. Ancak kişilerin çatışmayı ne şekilde ele aldıkları ve nasıl çözmeye çalıştıkları zarar verip vermeyeceğinin belirleyicisidir (Akgün ve Araz 2010).

1.4.1. Çatışma Çözme Yaklaşımı Kuramları

Robbins (1974)'e göre örgütlerde karşılaşılan çatışmalarda üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; geleneksel, davranışsal ve etkileşimci yaklaşımlardır (Akçakaya 2003).

1.4.1.1. Geleneksel Yaklaşım

Geleneksel yaklaşıma göre çatışmalar istenmeyen durumlardır. Mümkünse çatışmalardan kaçınmalı ve en kısa sürede çözüme ulaştırılmalıdır (Robbins 1992). Çatışmadan kaçınılmadığında veya çatışma çözülemediğinde örgüt etkinliğini olumsuz yönde etkileyebilir.

Çatışma durumu bireyler arasında iletişimde aksaklık, ilişkilerde güvensizlik ve yöneticilerin çalışanların gereksinimlerine duyarsızlaşması gibi sonuçlar yaratmaktadır (Robbins 1992). Kısacası bu görüşe göre çatışmalar olumsuzdur ve her ne olursa olsun çatışmalardan uzak durmak gerekir (Haberal 2014).

1.4.1.2. Davranışsal Yaklaşım

Davranışsal yaklaşıma göre de çatışmalar istenmeyen durumlardır ve örgütün ahengini bozabilir. Bundan dolayı çatışma çıktığı andan itibaren hemen ortadan kaldırmaya yönelik olarak tedbirler alınmalıdır. Davranışsal yaklaşıma göre de çatışmalar istenmeyen ve olumsuz durumlardır ancak iyi yönetildiği durumlarda örgüt için yapıcı ve olumlu olabilmektedirler (Robbins 1992).

1.4.1.3. Etkileşimci Yaklaşım

Etkileşimci yaklaşım günümüzde de en çok kabul gören yaklaşımdır. Etkileşimci (modern) yaklaşımlara göre örgütün yapısı ve işleyişi nasıl olursa olsun çatışmalar kaçınılmazdır, hatta zaman zaman gereklidir (Robbins 1992). Çatışmanın az veya çok olması örgüte zarar verirken orta düzeyde olması örgüt için faydalı görülmektedir (Akçakaya 2003).

Bu yaklaşıma göre özetle bütün çatışmalar yıkıcı olmayabilir, hatta bazı durumlarda çatışma gereklidir çünkü orta düzeyde bir çatışmanın varlığı grup performansını da olumlu olarak etkilemektedir (Haberal 2014).

1.4.2. Çatışma Yönetimi

Çatışma yönetiminde önemli olan yapıcı sonuçlar elde etmek, istenmeyen yıkıcı sonuçları en aza indirmek veya ortadan kaldırmaktır. Çatışmanın sonucu çatışma yaşayan kişilerin çatışmayı nasıl ele aldığına nasıl yönettiğine bağlıdır (Akçakaya 2003).

Davis (1981)'e göre çatışma çözümünde üç temel stratejiye başvurulmaktadır. Bunlar Kayıp-Kayıp, Kazanç-Kayıp, Kazanç-Kazançtır (Akçakaya 2003). Kayıp-Kayıp stratejisine göre çatışma sonucun göre çatışma yaşayan her iki taraf da kaybeder. Kayıp-Kazanç stratejisine göre taraflardan biri kaybeder ancak ileriki zamanlarda yenilginin karşılığını almayı düşünür. Üçüncü strateji olan Kazanç-Kazanca göre ise taraflar karşılıklı olarak tatmin olmasıyla çatışmaya son verilir. Hem örgüt hem de bireyler açısından en olumlu sonucu veren stratejidir (Akçakaya 2003).

Çatışma çözmede en önemli faktör eğitim ve bilgi sahibi olmaktır. Kişiler genel olarak bir çatışma durumuyla karşılaştıklarında, bununla ilgili eğitim ve bilgi sahibi değilseler ilk olarak şiddete ya da çatışmayı çözmeden kaçınmaya başvurabilmektedirler (Akgün ve Araz 2010).

Ülkemizde çocukların daha çok akranları ve özellikle sınıf arkadaşları tarafından fiziksel veya sözel şiddete maruz bırakıldığına yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Akgün ve Araz 2010). Çocukluk döneminde şiddete maruz kalan kişilerde daha sonra düşük benlik saygısı, daha çok depresyon ve kaygı sorunları görülmekteyken akranlarına şiddet uygulayan çocuklarda ise ileriki yıllarda okulu bırakma, yüksek suç işleme oranları, başarısızlık sorunları görülmektedir (Akgün ve Araz 2010; Beland 1996; Kochenderfer ve Ladd 1996).

1.4.3. Çatışma Çözme Alt Boyutları

Bu çalışmada çatışma çözme becerileri; çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü alt boyutlarıyla birlikte ele alınmıştır. Buna göre çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma çatışma yaşanması durumunda kişinin karşı tarafı da anlama isteğiyle onu dinlemesi, kendini onun yerine koyması şeklinde tanımlanırken; dinleme becerileri uzlaşmacı olma, nazik olma şeklinde tanımlanmaktadır. Her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma ise çatışma yaşandığı durumda sadece kendi gereksinimlerine değil diğerlerinin de gereksinimleri olduğunun kabul edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal uyum arkadaş sayısı, arkadaşlarla kurulan ilişkiler şeklinde tanımlanmaktayken; öfke kontrolü ise küçük sebeplerden bile çok çabuk sinirlenebilme şeklinde tanımlanabilir.

Bu çalışmada çatışma çözme becerileri Akbalık (2001) tarafından geliştirilen 55 soru ve beş alt boyuttan (çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü) oluşan Çatışma Çözme Ölçeği ile ölçülmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkileri incelemesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlara dayalı olarak aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

Yaşam doyumu birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörlerden biri de

geleceğe bakış açısıdır (Kashani, Stoyls, Dandoy, Viadya ve Reid 1991). Bunun yanı sıra yaşam doyumunun etkilendiği faktörler iş, aile, serbest zaman, sağlık, para, benlik ve kişinin yakın çevresi ile kurduğu ilişkilerdir (Dost 2007).

Kişinin gelecekle ilgilerinin olumlu olması gelecekte başına iyi şeylerin geleceğini düşünmesi, kendinden ve hayatından mutlu olmasına yardımcı olacaktır. Böylece gelecek beklentisi olumlu yani geleceğe güvenle bakan kişilerin yaşam doyumlarının da yüksek olacağını bunun tam tersi durumda da geleceğine güvenle bakamayan kişinin yaşadığı olumsuz duygu durumunun kendisi ve hayattan doyum almasını güçleştireceğini söylemek mümkündür. Benzer şekilde diğer kişilere güvenen kişilerin de yaşam doyumlarının yüksek olacağı söylenebilir. Devlete güvenen kişilerin devletten beklentileri de yüksek olacak, böylelikle yaşamdan da daha fazla doyum alacakları söylenebilir.

Bu anlamda devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde ilişki olması beklenmektedir.

H1 - Geleceğe güven ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H2 - Kişiler arası güven ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H3 - Devlete güven ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Devlete güven 21. yüzyıl içerisinde birçok ülkede azalma göstermektedir. Devlete güveni etkileyen faktörlerden bazıları, ekonomik gelişmeler, ülke içindeki işsizlik oranları, eğitim olanakları, hizmetlere erişilebilirliktir. Ayrıca politik ve sosyal konular da devlete güveni etkilemektedirler (Blind 2007). Bu anlamda devlete güvenen kişilerin aynı zamanda geleceğe de daha güvenle bakabilen, diğer bireylerin de daha güvenilebilir olduğunu düşünen, diğerleriyle kurdukları ilişkilerde uyum gösteren bireyler olduğunu söylemek mümkün olabilir. Ayrıca devlete ve kurumlarına güvenen kişilerin içinde bulundukları sosyal çevrede kendilerini güvende hissederek

karşılaştıkları problemleri sosyal uyum göstererek çözmeye yönelecekleri düşünülebilir. Bu sebeple devlete güven ile aşağıdaki faktörler arasında ilişki olması beklenmektedir;

H4 - Devlete güven ile geleceğe güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H5 - Devlete güven ile kişiler arası güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H6 - Devlete güven ile sosyal uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Kişilerin yaşamış olduğu deneyimler geleceğe güvenlerini etkilemektedir. Yaşam deneyimlerinin olumlu olması gelecekle ilgili olumlu beklenti düzeylerini de artırmaktadır (Tuncer 2011). Kişiler arasındaki ilişki zaman içerisinde kişiler arasında güven oluşmasına sebep olmaktadır (Tamer 2012). Bu anlamda kişiler arasında olumlu yaşam deneyimleri zaman içerisinde birbirlerine güven duymasını, sağlayacak aynı zamanda da geleceğe güvenlerini de artıracak denebilir. Diğerlerine güvenmek, kişilerin geleceğe de daha pozitif bakmasını ve gelecekte olumlu beklentilerinin olmasına sebep olabilir. Ayrıca karşısındaki kişiye güven duyulması, çatışmayı olumlu sonlandırmak istemeye, böylelikle de çatışma yaşanması durumunda o kişiyi daha fazla anlamak istemeye yol açabilir. Benzer şekilde karşısındaki kişiye güven duyuluyorsa çatışma yaşanma anında sadece kişinin kendi gereksinimlerine değil, o kişinin de gereksinimlerine odaklanmaya sebep olabilir. Ayrıca birbirlerine güvenen kişiler arasında güvene bağlı olarak daha olumlu anlamda ilişkiler gelişebilir, böylelikle güvenen kişiler arasındaki ilişkiler de daha uyum içerisinde ilerler denebilir. Bu sebeplerden dolayı kişiler arası güven ile aşağıdaki faktörler arasında ilişki bulunması beklenmektedir;

H7 - Kişiler arası güven ile geleceğe güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H8 - Kişiler arası güven ile çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H9 - Kişiler arası güven ile her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H10 - Kişiler arası güven ile sosyal uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Çatışma çözme becerileri, çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü alt boyutlarında oluşmaktadır (Akbalık 2001). Çatışma çözme becerileri bir bütün olarak ele alındığında tüm bu alt boyutlar arasında ilişki olması beklenmektedir. Yani anlamaya çalışmayan bireyin dinleme becerilerine sahip olduğu söylenemeyecekken aynı zamanda dinleme becerilerine sahip olmayan bireylerin de her iki tarafın gereksinimlerine odaklanamayacaklarını söylemek mümkündür. Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle çatışma çözme becerileri ile çatışma çözme becerileri alt boyutları arasında ilişki olması beklenmekte ve çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarının birbirleri ile ilişkili olması beklenmektedir.

Ayrıca geleceğe güvenle bakabilen kişilerin diğer kişilerle kurduğu sosyal ilişkilerin de daha uyum içinde olacağı beklenmektedir. Bunun yanı sıra yaşam doyumu yüksek olan bireylerin de çatışma çözme becerilerinin daha yüksek olması beklenmektedir. Çünkü doyum ve çatışma çözme becerileri birbirlerini direk olarak etkileyen kavramlardır. Çatışmalarını daha az zararlı hatta olumlu bir şekilde çözebilen kişilerin yaşam doyumlarının da daha yüksek olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde yaşamdan aldığı doyum yüksek olan kişiler çatışmalara da daha ılımlı ve pozitif yaklaşmaktalar denebilir. Ayrıca bir sorun veya çatışma ile karşı karşıya kalındığında bu durum ne kadar iyi yönetilirse o derecede çatışma yaşanan kişiye karşı olan güven de artmaktadır (Balliet ve Lange 2012). Yani sosyal güveni yüksek olan bireylerin (devlete güvenen, geleceğe güvenen ve kişilere güvenen) çatışmaları daha iyi yönetebildikleri ve olumlu sonuçlandırdıkları söylenebilir.

H11-Yaşam doyumu ile çatışma çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H12-Devlete güven ile çatışma çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H13 - Geleceğe güven ile çatışma çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

H14 - Kişiler arası güven ile çatışma çözme becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Bireysel ve sosyal anlamda birçok konu güvenle ilişkilidir (Rothstein ve Eek 2006). Çatışma çözme yönteminin kişinin çevresindekilerle kurduğu ilişkilerdeki güvenle ilişkili olduğunu savunan çalışmaların yanı sıra ayrıca güven ile öfke kontrolü arasında ilişki olduğunu savunan çalışmalar da bulunmaktadır (Dunn ve Schweitzer 2005; Hazan ve Shaver 1987). Bu sebeple sosyal güvenin boyutlarının birbiriyle etkileşiminin çatışma çözme becerileri üzerinde bir rolü olması beklenmektedir. Örneğin kişi hem devlete güvenir ve hem kişiler arası ilişkilerde güvenli olursa daha olumlu çatışma çözme becerilerine yönelmesi beklenilebilir. Bu çalışmada sosyal güven boyutlarının çatışma çözüm becerileri üzerindeki etkileşimine açıklayıcı bir şekilde bakılacaktır. Genel olarak;

H15 - Devlete güven ile çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkide kişilerarası güvenin düzenleyici rolü vardır.

H16 - Devlete güven ile çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkide geleceğe güvenin düzenleyici rolü vardır.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile diğer yetişkinler arasında sosyal güven (devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven), yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularında farklar olması beklenmektedir. Hüküm almış kişilerin suç işlemiş olmakla birlikte yaşamış oldukları olumsuzluklar sebebiyle (ceza almak, suçlu olarak etiketlenmek, cezaevine hapsedilmek vb.) devlete olan güvenlerinin hükümlü olmayanlara göre daha az olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra hüküm almış kişilerin suç olayı ile birlikte yaşamış oldukları olumsuzlukların onların özgüvenlerini azalttığı, böylelikle geleceğe olan güvenlerinin de hükümlü olmayanlara kıyasla daha az olduğu söylenebilir. Ayrıca suç unsuru olayla birlikte diğerleriyle olan ilişkilerinde güvenlerinin azaldığı da söylenebilir.

Suç işlemek ve cezaevi ortamına girmenin beraberinde getirmiş olduğu sorunlarla birlikte (aileden uzaklaşma, iş bulma konusunda sıkıntılar, toplum tarafından

önyargıyla yaklaşıldığının düşünülmesi gibi) hükümlülerin yaşam doyumlarının hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha az olması beklenmektedir.

Son olarak suç işleyerek hüküm almış kişileri suç işlememiş olanlardan ayıran en önemli özelliğin çatışma çözme becerileri olduğu düşünüldüğünden denetimli serbestlik hükümlüleri ile diğer yetişkinlerin çatışma çözme becerilerinin birbirinden farkı olması beklenmektedir.

H17 - Denetimli serbestlik hükümlülerinin devlete güven puanları hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha düşük olması beklenmektedir.

H18 - Denetimli serbestlik hükümlülerinin geleceğe güven puanları hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha düşük olması beklenmektedir.

H19 - Denetimli serbestlik hükümlülerinin kişiler arası güven puanları hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha düşük olması beklenmektedir..

H20 - Denetimli serbestlik hükümlülerinin yaşam doyumu puanları hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha düşük olması beklenmektedir.

H21 - Denetimli serbestlik hükümlülerinin çatışma çözme becerileri puanları hükümlü olmayan yetişkinlere göre daha düşük olması beklenmektedir.

Hayat İçin Değişim (HAYDE) Grup Çalışması, kişilerin suç işlemelerinde etkisi olduğu düşünülen çeşitli bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve sosyal etkenleri ele alarak kişilerde bu konularda değişim sağlama amacını taşıyan, denetimli serbestlik hükümlülerine uygulanmak üzere geliştirilen on oturumluk bir grupta çalışma programıdır. Bu sebeple grup çalışmasına katılan bireylerin sosyal güvenleri, yaşam doyumları ve çatışma çözme becerileri ile çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarında değişimler olması beklenmektedir.

H22 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan geleceğe güven puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak geleceğe güven puanlarının artması beklenmektedir.

H23 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan kişiler arası güven puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak kişiler arası güven puanlarının artması beklenmektedir.

- H24 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan devlete güven puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak devlete güven puanlarının artması beklenmektedir.
- H25 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan çatışma çözme becerileri puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak çatışma çözme becerileri puanlarının artması beklenmektedir.
- H26 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan sosyal uyum puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak sosyal uyum puanlarının artması beklenmektedir.
- H27 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma puanlarının artması beklenmektedir.
- H28 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarının artması beklenmektedir.
- H29 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan öfke kontrolü puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak öfke kontrolü puanlarının artması beklenmektedir.
- H30 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan dinleme becerileri puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak dinleme becerileri puanlarının artması beklenmektedir.
- H31 - HAYDE eğitim programı öncesinde alınan yaşam doyumu puanlarına göre, eğitim sonrası alınacak yaşam doyumu puanlarının artması beklenmektedir.

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

2.1. Örneklem

Bu çalışmada deney ve kontrol grupları kolay örneklem yoluyla oluşturulmuştur. Araştırmada Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne denetim ve takibi yapılan ve müdürlüğe ilk başvurduklarında yapılan araştırma ve değerlendirmelerin sonucuna göre on oturumluk Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Programına katılması gerektiği belirlenen denetimli serbestlik yükümlüleri deney grubu olarak belirlenmiştir. Grup çalışması ortalama katılımcı sayısı 10-16 olduğundan belli tarih aralığında farklı dönemlerde açılan dört farklı HAYDE Grup Çalışmasına katılan toplamda 41 denetimli serbestlik hükümlüsü deney grubu olarak belirlenmiştir. İkinci grup ise kolay örneklem yöntemiyle denetimli serbestlikle ilişkisi bulunmayan yetişkinler arasından belirlenmiştir. Deney grubunun tamamı erkek katılımcılardan ve farklı suç geçmişli bulunan kişilerden oluşmaktadır (şiddet suçu, uyuşturucu suçu, cinsel suç, mala karşı suç, diğer suçlar). İkinci grup ise 16 kadın ve 24 erkek olmak üzere toplam 40 kişiden

oluşmakta ve daha önceden denetimli serbestlik tedbiri almamış kişilerden oluşmaktadır.

Toplam katılımcılara bakıldığında 40'ının (%49.4) daha önce herhangi bir suç işlemedikleri, 20'sinin (%24.7) şiddet suçu işlediği, 1 kişinin (%1.2) cinsel suç, 1'inin (%1.2) uyuşturucu suçu, 10'unun (%12.3) mala karşı suç işledikleri (gasp, hırsızlık vb.), 9'unun ise (%11.1) diğer suç türünü (orman suçları vb.) işledikleri görülmektedir.

Araştırmanın katılımcılarından 42'sinin (%51.9) daha önce hiç cezaevine girmedikleri, 23'ünün (%28.4) cezaevinde 1 yıldan az bir süre kaldığı, 12'sinin (%14.8) 1-3 yıl arası cezaevinde kaldığı, 2'sinin (%2.5) 3-5 yıl arası cezaevinde kaldığı, 2'sinin ise (%2.5) 5-10 yıl arası cezaevinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların 9'u (%11.1) 18-25 yaş, 34'ü (%42) 26-35 yaş, 20'si (%24.7) 36-45 yaş, 18'i ise (%22.2) 45 yaş üzeri kişilerden oluşmaktadır. Medeni durumlarına bakıldığında ise 15'inin (%18.5) bekar, 8'inin (%9.9) boşanmış veya dul bekar, 58'inin ise (%71.6) evli olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim, meslek ve çalışma durumlarına bakıldığında ise 2'sinin (%2.5) daha önce hiç okula gitmedikleri ancak okuma-yazma bildikleri, 4'ünün (%4.9) ilkokul terk olduğu, 13'ünün (%16) ilkokul 5. sınıfı bitirdikleri, 14'ünün (%17.3) ilköğretimi bitirdikleri, 10'unun (%12.3) lise terk olduğu, 16'sının (%19.8) liseyi bitirdiği, 1 kişinin (%1.2) üniversite terk olduğu, 19'unun (%23.5) üniversite mezunu olduğu, 2'sinin ise (%2.5) yüksek lisans veya doktora mezunu olduğu görülmektedir. Meslek durumuna bakıldığında 9'unun (%11.1) herhangi bir meslek sahibi olmadığı, 2'sinin (%2.5) kısmen bir meslek sahibi olduğu, 70'inin ise (%86.4) bir meslek sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 23'ünün (%28.4) herhangi bir işte çalışmadığı, 3'ünün (%3.7) emekli olduğu, 2'sinin (%2.5) eğitimine devam ettiği, 4'ünün (%4.9) düzensiz işlerde çalıştığı, 49'unun ise (%60.5) düzenli bir işinin olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, Adalet Bakanlığının Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF), Devlete Güven Ölçeği, Geleceğe Güven Ölçeği, Kişiler Arası Güven Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Çatışma Çözme Becerileri Ölçeği kullanılmıştır.

ARDEF'ten kişilerin demografik bilgileri ile ilgili olan sorulardan faydalanılmış (Ek.1.), devlete güven ölçeği beş sorudan (Ek 2.), geleceğe güven ölçeği üç sorudan (Ek 3), kişiler arası güven ölçeği beş sorudan (Ek 4.), yaşam doyumu ölçeği tek sorudan (Ek.5.) oluşan ölçeklerdir. Çatışma çözme ölçeği ise Çatışma yaşadığı kişiyi anlamaya çalışma, Dinleme becerileri, Her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, Sosyal uyum ve Öfke kontrolü alt boyutlarından oluşan ve toplamda elli beş soruluk bir ölçektir (Ek 6.).

2.2.1. Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF)

Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF) T.C. Adalet Bakanlığı ve UNICEF tarafından ortaklaşa yürütülen bir proje kapsamında geliştirilmiştir.

Denetimli serbestlik tedbiri alan hükümlülere müdürlüğe ilk başvurdıklarında kayıt işlemleri yapıldıktan sonra değerlendirme ve planlama bürosunca hükümlünün risk ve ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla doldurdıkları 336 sorudan oluşan bir formdur. Yarı yapılandırılmış bir risk-ihtiyaç ve uygunluk belirleme aracıdır.

Genel bilgiler (kimlik bilgileri, temel bilgiler vb.), statik bilgiler (suç öyküsü vb.), dinamik bilgiler (eğitim, iş, yaşanılan çevre vb.) ve kişisel etkenler (aile özellikleri, alkol ve madde kullanımı vb.) bölümlerinden oluşmaktadır (Ek 1.).

Araştırma kapsamında bu formdan kişilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, ceza bilgileri, iş ve meslek bilgileri gibi demografik özelliklerine ilişkin sorulardan faydalanılmıştır.

2.2.2. Devlete Güven Ölçeği

Bu çalışmada kişilerin devlete olan güvenlerini ölçmek amacıyla 5 soruluk devlete güven ölçeği hazırlanmış ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Devlete Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. “*Devlet sistemine güveniyorum.*” ve “*Denetimli serbestlik personeline güveniyorum.*” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak verilebilir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi kişinin devlete güveninin yükselmesini ifade eder. Ölçek tek faktörden meydana gelen bir ölçektir. Analizler sonucunda bu ölçeğin cronbach alpha değeri .81 olarak bulunmuştur (Ek 2.).

2.2.3. Geleceğe Güven Ölçeği

Bu çalışmada kişilerin geleceğe ilişkin farklı konulardaki beklentilerini ölçmek amacıyla 3 soruluk geleceğe güven ölçeği hazırlanmış ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Geleceğe Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. “*Gelecekte iyi bir iş bulacağıma inanıyorum.*” ve “*Gelecekte aile ilişkilerimin daha iyi olacağına inanıyorum.*” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak verilebilir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, kişinin geleceğe güveninin yükselmesini ifade eder. Ölçek tek faktörden meydana gelen bir ölçektir. Analizler sonucunda bu ölçeğin cronbach alpha değeri .83 olarak bulunmuştur (Ek 3.).

2.2.4. Kişiler Arası Güven Ölçeği

Bu çalışmada kişilerin diğer kişilere karşı olan güvenlerini ölçmek için Yamagishi'nin (1986) Güven Ölçeği (Trust Scale) adlı ölçeği Türkçeye adapte edilerek katılımcılara uygulanmıştır. Kişiler Arası Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle

değerlendirilmektedir. “*Çoğu insan temel olarak dürüsttür.*” ve “*Çoğu insan güvenilebilirdir.*” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak verilebilir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması yapılan analizler sonucunda ölçekteki 5 maddenin faktör yük değerlerinin 0.88-0.53 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçek orijinalinde 6 maddeden oluşmakta iken analizler sonucunda 5. maddenin (*Ben güvenilirim.*) faktör yük değerinin düşük olduğunun anlaşılması üzerine bu madde analiz dışı bırakılmıştır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, kişilere olan güveninin yükselmesini ifade eder. Ölçek tek faktörden meydana gelen bir ölçektir. Analizler sonucunda bu ölçeğin cronbach alpha değeri .81 olarak bulunmuştur (Ek 4.)

2.2.5. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumunu ölçmek amacıyla tekli ölçeklerden “Sabit Toplam Ölçekler” türünde hazırlanmış bir ölçektir. Bu çalışmada kişilerin genel olarak hayatlarından ne kadar memnun olduklarını ölçmeye yönelik olarak geliştirilmiş tek soruluk bir ölçektir. Kişilerden memnuniyetlerini yüzlük puan sisteminde değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi kişinin yaşam doyumunun yükselmesini ifade eder. (Ek 5.).

2.2.6. Çatışma Çözme Ölçeği

Akbalık (2001) tarafından kişilerin çatışma çözme becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek 55 sorudan oluşmaktadır. Çatışma Çözme Ölçeğinde ifadeler “Bana çok uygun”, “Bana oldukça uygun”, “Bana biraz uygun” ve “Bana hiç uygun değil” yanıtlarından meydana gelmekte ve 4 aralıklı Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir (Çıtak 2006). Ölçeğin cronbach alpha değeri .91 olarak bulunmuştur ve ölçek 5 alt boyuttan oluşmaktadır (Akbalık 2001). Ölçeğin alt boyutları şu şekildedir (Akbalık 2001);

- 1: Çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma (20, 22, 35, 36, 37, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 54, 55)
- 2: Dinleme becerileri (3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 23, 30, 41, 42, 43)
- 3: Her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma (9, 27, 33, 38, 39, 40, 49, 51, 52, 53)

4: Sosyal uyum (2, 4, 10, 14, 17, 18, 21, 26, 28, 29, 31, 32)

5: Öfke kontrolü (1, 5, 19, 24, 25, 34)

Ölçek maddelerinin 34'ü olumlu yönden (2, 3, 4, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 54, 55), 21'i ise ters maddelerden (1, 5, 9, 10, 14, 17, 19, 24, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 38, 39, 40, 49, 51, 52, 53) oluşmaktadır. Ters maddeler veri girişi sırasında ters olarak kodlanmıştır.

Ölçeğin kendisinden ve alt ölçeklerinden alınan puanların yükselmesi kişinin çatışma çözme becerilerinin yükselmesini ifade eder ve olumlu olarak değerlendirilir (Ek.6.)

2.3. İşlem

Çalışmada, Adalet Bakanlığının Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF), Devlete Güven Ölçeği, Geleceğe Güven Ölçeği, Kişiler Arası Güven Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Çatışma Çözme Ölçeği kullanılmıştır.

Ölçeklerin denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan hükümlülere uygulanabilmesi için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (Ek 7.)

Gerekli izinler alındıktan sonra araştırmanın örneklemini teşkil eden, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde uygulanan ve dört farklı tarihte başlatılan Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Programının ilk ve son oturumlarına katılmış, araştırmacı tarafından katılımcılara araştırmanın amacına yönelik kısa bilgilendirmeler yapılmış ve daha sonra kişilerden onam alınıp (Ek 8.) ölçekler dağıtılmıştır.

Uygulama işlemine Adalet Bakanlığından alınan izin doğrultusunda 01/09/2014 tarihinde başlanmış ve uygulama 01/09/2015 tarihinde bitirilmiştir. Ölçeklerin

uygulanması için dört grup çalışmasının her birine ilk oturumda ve son oturumda olmak üzere ikişer defa girilerek ölçekler uygulanmıştır.

Bu çalışmanın zorunlu olmadığı, katılımcıları herhangi bir sorumluluk altına girmeyeceği ve verdikleri yanıtların denetimli serbestlik infazlarını hiçbir şekilde (olumlu/olumsuz) etkilemeyeceği, elde edilen bilgilerin hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı özellikle belirtilip gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Her bir grup için ölçekler araştırmacı tarafından dağıtılmıştır. Ölçeklerin doldurulma süresi okuma ve anlama hızına göre 15 ile 25 dakika arasında değişmektedir. Tüm uygulama boyunca 41 denetimli serbestlik hükümlüsü ve kolay örneklem yoluyla seçilen ve denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan 40 yetişkin olmak üzere toplam 81 katılımcıya ulaşılmıştır. Toplanan veriler araştırma amacına uygun istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkeni ölçümler arasında (ilk test ve son test) uygulanan HAYDE Grup Çalışması Programıdır. Program, denetimli serbestlik tedbiri altındaki hükümlülerin belli sorun alanlarını geliştirmeye yönelik olarak Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmış bir grupla çalışma programıdır.

Grup Çalışması Programı, her iki haftada bir ortalama bir buçuk saatlik oturumlar olarak denetimli serbestlik uzmanlarınca gerçekleştirilmiştir. Programda bilgi sunma, ev ödevleri, geçmiş deneyimlerden örnekler, anket ve ölçekler gibi çalışmalara yer verilmiştir. Her oturum başında bir önceki oturumun özeti yapılmak suretiyle konu tekrarları yapılmıştır. Her bir grup çalışması için ortalama katılımcı sayısı 10-11'dir.

Oturumlarda kazandırılması hedeflenen beceriler şunlardır;

Oturum 1: İlk oturumlarda katılımcıların ve uygulayıcıların birbirlerini tanımalarının sağlanması, programla ilgili bilgilendirmeler yapılması, grupla yaşama alışma konusunda katılımcılarla birlikte grup kuralları belirlenmesi.

- Oturum 2: Kişilerin sorun oluşturan davranış kalıpları konusunda farkındalıklarını geliştirmek ve suçun bedellerini değerlendirmek.
- Oturum 3: Kişilerin suç davranışıyla ilişkili faktörlerin farkına varmalarını sağlamak, gelecekte de benzer sorunlar yaşadıklarında bu durumların farkında olmalarını sağlamak.
- Oturum 4: Kişilerin kendi düşünme tarzlarının suç davranışları üzerindeki etkilerini fark etmelerini sağlamak, dürtüsel ve katı düşünme yerine alternatif düşünce geliştirmelerini sağlamak.
- Oturum 5: Harekete geçmeden önce olası sonuçlar üzerinde düşünmenin gerekliliği ve alternatif düşüncenin davranışlar üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymak.
- Oturum 6: Hayatımızda değiştirebileceklerimiz ve değiştiremeyeceklerimizin değerlendirmesini yapmak, değiştirilebilir faktörler üzerinde çalışarak problemli durumlardan kurtulmayı sağlamak, yeniden suç işleme risklerini değerlendirerek riskle ilgili faktörlerin değerlendirmesini yapmak, değişim döngüsünde yer alan kavramlar üzerinde durarak değişim konusunda kişilerin şu anda bulundukları konumları değerlendirmek.
- Oturum 7: Başkalarının, suç unsuru olaylara karışmalarında ne derece etkili olduklarını değerlendirerek olumsuz sosyal etkileşim ve olumsuz sosyal çevrenin kişilere verebileceği zararlar konusunda farkındalık geliştirmek.
- Oturum 8: Suç unsuru olaylarda başkalarının ne derece etkili olduğu konusunda farkındalık kazandırmak, olumsuz sosyal etkileşimin kendilerine verebileceği zararlar konusunda farkındalık kazandırmak.
- Oturum 9: Katılımcıların empati kavramını anlamalarını ve deneyimlemelerini sağlamak, suçtan zarar gören mağdurların yaşadıkları konusunda farkındalık kazandırmak.
- Oturum 10: Vatandaşlık kavramı üzerinde çalışarak topluma ne gibi faydalarının olabileceklerini belirlemek, sahip oldukları değerlerin toplum üzerinde ne gibi etkilerinin olabileceği konusunda farkındalık kazandırmak hedeflenmektedir.

Grup çalışması öncesi katılımcılara ölçek soruları uygulanmış, grup çalışmasının 10.oturumunun sonunda tekrar aynı ölçekler dağıtılarak ikinci bir ölçüm daha alınmıştır.

Bu çalışmada yazılı bir manipölasyon kontrolü alınmamakla birlikte; eğitim sonunda katılımcılara eğitimlerin yararına inanıp inanmadıkları sözel olarak sorulmuştur. Genel olarak tüm katılımcıların sözlü olarak eğitimlerden yararlandıklarını, sosyal hayatlarına yeni bir bakış açısı getirdiğini düşündükleri yönünde değerlendirmeler alınmıştır.

III. BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan hükümlüler ve denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerden elde edilen veriler üzerine yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

Ayrıca bu çalışma için geliştirilen ve adapte edilen ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizlerine ait bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

3.1. Devlete Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

Bu çalışmada kişilerin devlete olan güvenlerini ölçmek amacıyla devlete güven ölçeği hazırlanmış ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Devlete Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. “*Devlet sistemine güveniyorum.*” ve “*Denetimli serbestlik personeline güveniyorum.*” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak

verilebilir. Toplamda 5 maddeden oluşan ölçek 81 kişiye uygulanmıştır. Söz konusu uygulamadan elde edilen veriler Devlete Güven Ölçeğinin faktör yapısını incelemek üzere faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi incelendiğinde ölçeğin tek faktörden oluştuğu görülmüştür. Buna göre faktör toplam varyansın %57.54'ünü açıklamaktadır. Devlete Güven Ölçeği güvenirliğine iç güvenirlik analizleri ile bakılmıştır. Buna göre ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı .81'dir.

3.2. Geleceğe Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

Bu çalışmada kişilerin geleceğe ilişkin farklı konulardaki beklentilerini ölçmek amacıyla geleceğe güven ölçeği hazırlanmış ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Geleceğe Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. “*Gelecekte iyi bir iş bulacağıma inanıyorum.*” ve “*Gelecekte aile ilişkilerimin daha iyi olacağına inanıyorum.*” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak verilebilir. Toplamda 3 maddeden oluşan ölçek 81 kişiye uygulanmıştır. Söz konusu uygulamadan elde edilen veriler Geleceğe Güven Ölçeğinin faktör yapısını incelemek üzere faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi incelendiğinde ölçeğin tek faktörden oluştuğu görülmüştür. Buna göre faktör toplam varyansın %58.87'sini açıklamaktadır. Geleceğe Güven Ölçeği güvenirliğine iç güvenirlik analizleri ile bakılmıştır. Buna göre ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı .83'tür.

3.3. Kişiler Arası Güven Ölçeğine İlişkin Geçerlilik ve Güvenirlik Analizleri

Bu çalışmada kişilerin diğer kişilere karşı olan güvenlerini ölçmek için Yamagishi'nin (1986) Güven Ölçeği (Trust Scale) adlı ölçeği Türkçeye adapte edilerek katılımcılara uygulanmıştır. Kişiler Arası Güven Ölçeğinde ifadeler “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen katılıyorum” yanıtlarından meydana gelmekte ve 5 aralıklı Likert tipi ölçekle

değerlendirilmektedir. “Çoğu insan temel olarak dürüsttür.” ve “Çoğu insan güvenilebilirdir.” ifadeleri ölçek maddelerine örnek olarak verilebilir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasında yapılan analizler sonucunda ölçekteki 5 maddenin faktör yük değerlerinin 0.88-0.53 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçek orijinalinde 6 maddeden oluşmakta iken analizler sonucunda 5. maddenin (*Ben güvenilirim.*) faktör yük değerinin düşük olduğunun anlaşılması üzerine bu madde analiz dışı bırakılmıştır. Toplamda 5 madde olarak adapte edilen ölçek 81 kişiye uygulanmıştır. Söz konusu uygulamadan elde edilen veriler Kişiler Arası Güven Ölçeğinin faktör yapısını incelemek üzere faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi incelendiğinde ölçeğin tek faktörden oluştuğu görülmüştür. Buna göre faktör toplam varyansın %58.62’sini açıklamaktadır. Kişiler Arası Güven Ölçeği güvenirliğine iç güvenirlik analizleri ile bakılmıştır. Buna göre ölçeğe ait iç tutarlılık katsayısı .81’dir.

3.4. Demografik Değişkenler, Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler

Araştırma analizlerinden önce, demografik değişkenler ile araştırma değişkenleri (devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven, yaşam doyumu, çatışma çözme becerileri ve alt boyutları) arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Korelasyona alınmadan önce kategorik değişkenler kukla değişken olarak kodlanmıştır. Korelasyon analizi sonuçları şu şekildedir; (Tablo 4.1.)

Demografik değişkenlerden ilk hüküm giyme yaşı ile geleceğe güven arasında negatif bir ilişki vardır ($r = -.263, p < .05$). Yani kişiler ilk suçlarını işlediklerinde yaşları ne kadar büyükse o kişilerin geleceğe güvenleri de o kadar azalmaktadır. Aynı şekilde ilk hüküm giyme yaşı ile öfke kontrolü arasında negatif bir ilişki bulunmuştur ($r = -.420, p < .01$). Yani daha ileri yaşlarda ilk suçunu işlemiş olan kişiler öfke kontrollerini daha az sağlayabilmektedirler. Benzer şekilde ilk hüküm giyme yaşı ile çatışma çözme becerileri arasında negatif bir ilişki vardır ($r = -.264, p < .05$). Hükümlülerin ilk hüküm giydiklerindeki yaşları arttıkça çatışma çözme eğilimleri azalmaktadır.

Tablo 3.1: Korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1 Suç işleme	1																						
2 Cinsiyet	,502**	1																					
3 Yaş	-,238*	-,139	1																				
4 Medeni Durum	,096	-,014	,438**	1																			
5 Çocuk Sayısı	-,088	-,157	,554**	,621**	1																		
6 Eğitim Durumu	,672**	,514**	-,344**	-,062	-,386**	1																	
7 Meslek	-,005	,095	,093	-,011	-,229*	,201	1																
8 Çalışma	-,390**	,138	,129	,250*	-,052	,449**	,215	1															
9 İlk Hüküm Giyme	-,945**	-,475**	,239*	-,063	,075	-,612**	-,039	-,304**	1														
10 C.İ.K. Süre	-,773**	-,388**	,264*	,050	,166	-,495**	-,039	-,357**	,788**	1													
11 Son Tutuklanma	,835**	,419**	-,187	,084	,017	,504**	-,090	,177	-,813**	-,597**	1												
12 Pak. Tedavi	-,117	,113	,019	,006	,025	-,051	-,090	-,045	,118	,119	,193	1											
13 Alkol	-,184	-,152	,014	-,101	,002	-,240	-,021	-,090	,134	,036	-,221*	-,012	1										
14 Doyum	,015	,019	-,130	-,099	-,116	,120	,213	-,005	-,083	-,023	,019	,088	-,236*	1									
15 Devlete Güven	,202	,074	,111	-,036	,065	,101	,048	,006	-,204	-,194	,221*	,023	,015	,058	1								
16 Gelecek Beklentileri	,176	,110	-,218	-,035	-,141	,273*	,186	-,063	-,263*	-,285*	,121	-,037	,062	,226*	,539**	1							
17 Kişilere Güven	-,108	-,155	,047	,098	,059	-,149	,177	,023	,095	,043	-,098	-,006	,107	,246*	,308**	,294*	1						
18 Anlamaya Çalışma	,056	-,133	,176	-,028	-,086	,032	,118	,097	-,101	-,060	,150	-,222*	-,104	,116	-,076	-,021	,054	1					
19 Dinleme Becerileri	,081	-,143	,108	-,050	-,123	,086	,083	,096	-,104	-,075	,147	-,409**	-,211	,082	-,071	,001	,072	,752**	1				
20 Gereksinimlere O.	,028	-,031	-,101	,045	,138	-,165	-,422**	-,020	-,024	-,104	,024	-,106	-,035	,012	-,128	-,089	-,159	-,084	-,235	1			
21 Sosyal Uyum	,007	-,155	,151	-,045	,127	-,280*	-,151	-,008	-,009	,067	,169	-,221	-,103	-,088	-,074	-,379**	,069	,357**	,424**	,198	1		
22 Ofise Kontrolü	,407**	,161	-,134	,139	,194	,039	-,311**	-,040	-,420**	-,309**	,376**	,034	-,185	-,122	-,041	-,055	-,106	,045	-,049	,492**	,322**	1	
23 Çatışma Çözme	,254	-,028	,098	,051	,062	,020	-,201	,069	-,264*	-,203	,386**	-,381**	-,191	-,063	-,139	-,147	,003	,758**	,766**	,384**	,653**	,453**	1

Hükümlülerin cezaevinde kaldığı süre ile geleceğe güvenleri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r = -.285$, $p < .05$). Hükümlülerin cezaevinde kaldıkları süre ne kadar fazlaysa o kişilerin geleceğe güvenleri de o kadar azalmaktadır. Hükümlülerin son tutuklanmalarından bu yana geçen süre ile öfke kontrolü arasında pozitif yönde bir ilişki vardır ($r = .376$, $p < .01$). Kişilerin son tutuklanmalarının üzerinden ne kadar fazla zaman geçerse aynı doğrultuda kişilerin öfke kontrollerini o kadar fazla sağlayabildikleri görülmektedir. Hükümlülerin son tutuklanmalarından bu yana geçen süre ile çatışma çözme becerileri arasında pozitif bir ilişki vardır ($r = .386$, $p < .01$). Yani kişilerin son tutuklanmalarının üzerinden ne kadar fazla zaman geçerse kişilerin çatışma çözme becerileri de aynı şekilde artmaktadır. Benzer şekilde hükümlülerin son tutuklanmalarından bu yana geçen zaman ile devlete güven arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r = .221$, $p < .05$). Yani kişilerin son tutuklanmalarının üzerinden ne kadar fazla zaman geçerse kişilerin devlete güvenleri de aynı şekilde artmaktadır.

Demografik değişkenlerden eğitim durumu ile geleceğe güven arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = .273$, $p < .05$). Kişilerin eğitim durumları ne kadar artarsa geleceğe güvenleri de aynı doğrultuda artmaktadır. Yani eğitim durumu daha yüksek olan kişilerin geleceğe dair güvenleri de yüksektir. Eğitim durumu ile diğer değişkenler arasında anlamlı bir korelasyon ilişkisi bulunamamıştır.

Kişilerin meslek sahibi olmalarıyla çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlere odaklaşma arasında negatif bir ilişki bulunmuştur ($r = -.422$, $p < .01$). Yani meslek sahibi olan kişilerin meslek sahibi olmayanlara göre karşı tarafın gereksinimlerine daha az odaklandıkları anlaşılmaktadır. Diğer taraftan kişilerin bir meslek sahibi olmalarıyla öfke kontrolü arasında da negatif bir ilişki vardır ($r = -.311$, $p < .01$). Meslek sahibi olan kişilerin meslek sahibi olmayan kişilere göre öfke kontrollerini daha az sağlayabildikleri görülmektedir.

Kişilerin devlete olan güvenleriyle geleceğe güvenleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .539$, $p < .01$). Yani kişilerin devlete olan güvenleri arttıkça geleceğe dair güvenleri de artmaktadır. Ayrıca devlete güven ile kişiler arası

güven arasında da olumlu bir ilişki vardır ($r = .308, p < .01$). Devlete güveni daha fazla olan kişilerin kişiler arası güvenlerinin de daha fazla olduğu söylenebilir.

Geleceğe güven ile kişiler arası güven arasındaki ilişkiye bakıldığında ise pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r = .294, p < .05$). Yani geleceğe dair güven arttıkça kişiler arası güven de artmaktadır. Geleceğe güven ile sosyal uyum arasında ise negatif yönde bir ilişki vardır ($r = -.379, p < .01$). Geleceğe dair güven arttıkça sosyal uyum düşmektedir.

Çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma ile dinleme becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır ($r = .752, p < .01$). Yani kişiler çatışma yaşadıkları kişiyi ne kadar anlamaya çalışırlarsa kişilerin dinleme becerileri de o kadar artmaktadır. Ayrıca çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma ile sosyal uyum arasında ($r = .357, p < .01$) ve çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma ile çatışma çözme eğilimi arasında pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır ($r = .758, p < .01$). Yani kişiler çatışma yaşadıkları kişileri ne kadar anlamaya çalışırlarsa aynı şekilde sosyal uyumları ve çatışma çözme eğilimleri de o kadar artmaktadır.

Dinleme becerileri ile sosyal uyum arasında negatif bir ilişki bulunmuş ($r = -.424, p < .01$) ve dinleme becerileri ile çatışma çözme eğilimi arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .766, p < .01$). Yani kişilerin dinleme becerileri arttıkça sosyal uyumları azalmaktayken diğer taraftan dinleme becerileri arttıkça çatışma çözme eğilimleri de o kadar artmaktadır. Kişiler çatışma yaşadıkları kişiyi ne kadar anlamaya çalışırlarsa çatışma çözme eğilimleri o kadar artmaktadır.

Her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma ile öfke kontrolü arasında pozitif yönde ilişki vardır ($r = .492, p < .01$). Yani kişiler çatışma yaşarken karşı tarafın da gereksinimlerine odaklaşırlarsa öfke kontrollerini de o kadar fazla sağlayabilmektedirler. Benzer şekilde her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma ile çatışma çözme eğilimi arasında ise pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r = .384, p < .01$). Kişiler karşı tarafın da gereksinimleri olduğuna odaklaşırlarsa çatışma çözme eğilimleri de o kadar artmaktadır.

Sosyal uyum ile öfke kontrolü arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır ($r = .322$, $p < .01$). Sosyal uyumu yüksek olan kişiler öfke kontrollerini de daha fazla sağlamaktadırlar. Sosyal uyum ile çatışma çözme eğilimi arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .653$, $p < .01$). Benzer şekilde sosyal uyumu yüksek olan kişilerin çatışma çözme eğilimleri de daha yüksektir.

Öfke kontrolü ile cezaevinde kalınan süre arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.309$, $p < .01$). Yani kişilerin cezaevinde kaldıkları süre ne kadar fazla ise öfke kontrollerini sağlamaları o kadar azalmaktadır. Kişilerin öfke kontrolü ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .453$, $p < .01$). Yani kişiler öfke kontrollerini ne kadar fazla sağlayabilirlerse çatışma çözme becerileri de o kadar artmaktadır. Kişilerin öfke kontrolü ve suç işleme durumu ile arasındaki ilişkiye bakıldığında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .407$, $p < .01$). Yani suç işleyen kişilerin öfke kontrollerini daha az sağlayabildikleri söylenebilir.

Kişilerin geleceğe güvenleri ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .226$, $p < .05$). Yani kişilerin geleceğe güvenleri ne kadar artarsa yaşam doyumları da aynı yönde artmaktadır. Benzer şekilde kişiler arası güven ile yaşam doyumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .246$, $p < .05$). Yani kişilerin diğerlerine olan güveni ne kadar artarsa yaşam doyumları da aynı yönde artmaktadır.

3.5. Düzenleyici Regresyon Analizi Sonuçları: Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven ve Çatışma Çözme Becerileri Alt Boyutları

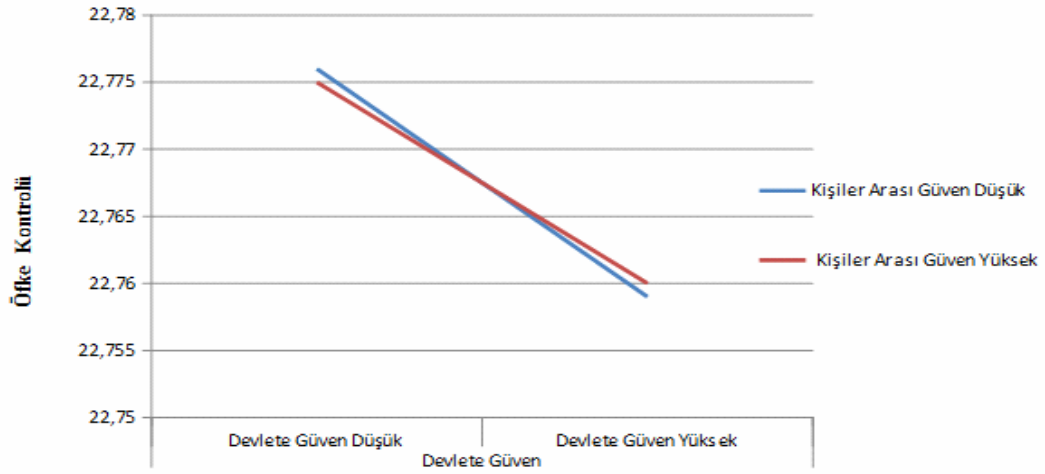
Bu araştırmada çatışma çözme becerilerinin ve alt boyutlarının devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven ilişkilerindeki düzenleyici rolüne bakmak amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Düzenleyici regresyon analizlerinden önce, Aiken ve West (1991) tarafından önerildiği şekilde yordayıcı değişkenler ve düzenleyici değişkenler merkezileştirilmiş, etkileşim terimi her iki merkezileştirilmiş değişkenin çarpımı ile elde edilmiştir. Regresyon analizinde ilk adıma demografik değişkenler kontrol değişkenleri olarak alınmıştır. İkinci adıma merkezileştirilmiş değişkenler

alınarak bir blok oluşturulmuştur. Son adıma etkileşim terimi alınmıştır. Bundan sonra, anlamlı bulgular üzerinden regresyon eğrileri için, Aiken ve West (1991) tarafından önerildiği şekilde, düzenleyici değişkenin yüksek (ortalamadan +1 standart sapma) ve düşük (ortalamadan -1 standart sapma) düzeyleri için, bağımsız değişken (çatışma nedenleri) üzerinde bağımlı değişkenin (çatışma yönetim stilleri boyutları) basit regresyon eşitliği hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar doğrultusunda basit regresyon eğrileri çizilmiştir.

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü üzerinde devlete güven ile kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu (Tablo 4.2) görülmektedir ($\beta = .261$, $t = 2.163$, $değ = .436$ $F_{değ} = 4.680$, $p < .05$). Bu anlamlı sonucun basit regresyon eğrilerine göre devlete güvenin ve kişiler arası güvenin yüksek olduğu durumda devlete güvenin yüksek ve kişiler arası güvenin düşük olduğu duruma göre öfke kontrolünün daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer taraftan devlete güvenin düşük ve kişiler arası güvenin de düşük olduğu durumda devlete güvenin düşük ve kişiler arası güvenin yüksek olduğu duruma göre öfke kontrolünün daha yüksek olduğu söylenebilir (Grafik.3.1).

Tablo 3.2. Devlete güven ve öfke kontrolü arasındaki ilişkide kişiler arası güven alt boyutunun düzenleyici rolü

Değişkenler	B	β	t	p	R^2	$R^2_{değ}$	$F_{değ}$
1. Adım					.383	.383	2.436
Suç İşleme Durumu	-1.466	-.183	-.364	.717			
Cinsiyet	.379	.038	.290	.773			
Yaş	-1.512	-.354	-2.507	.015			
Medeni Durum	.148	.045	.311	.757			
Çocuk Sayısı	.676	.206	1.251	.216			
Kronik Hastalık	-1.290	-.075	-.661	.512			
Suç Türü	.251	.133	.562	.577			
Devam Eden Dava	-.953	-.087	-.634	.529			
İlk Hüküm Giyme Yaşı	-2.040	-.294	-.826	.412			
Cezaevinde Kalınan Süre	.550	.136	.729	.469			
Son Tutuklanmadan Geçen Zaman	-.548	-.135	-.672	.504			
Mağdur	-1.656	-.267	-.954	.344			
Mağdura Daha Fazla Yapabilseydim	-2.378	-.297	-.634	.529			
Eğitim Durumu	-.677	-.340	-1.992	.051			
2. Adım					.386	.003	.124
Devlete Güven	-.047	-.053	-.397	.693			
Kişiler Arası Güven	-.014	-.014	-.110	.913			
3. Adım					.436	.051	4.680
Devlete G. X Kişiler A. G.	.054	.261	2.163	.035			

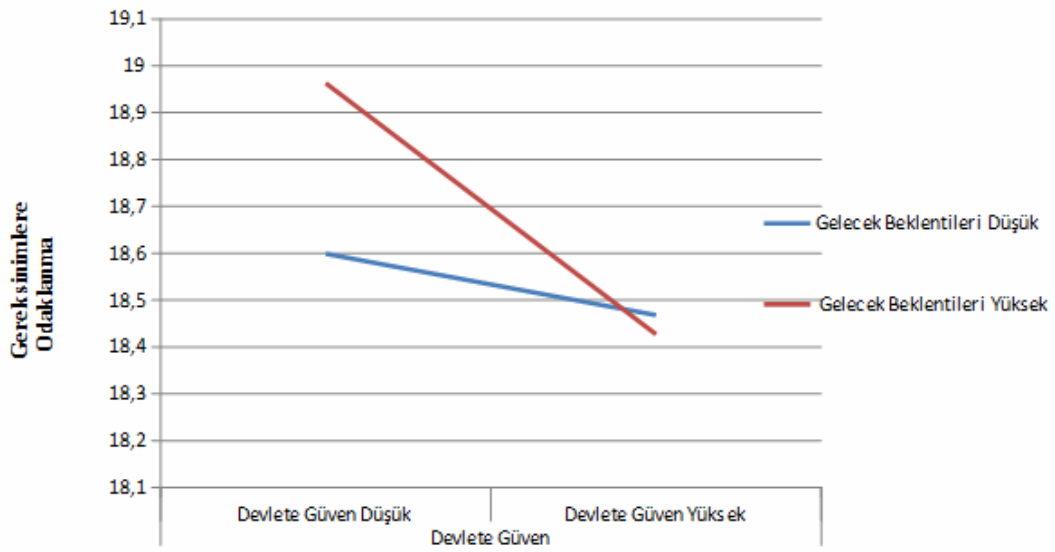

Grafik 3.1: Öfke kontrol puanlarının yordanmasında devlete güven ve kişiler arası güven arasındaki etkileşim.

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ile geleceğe güven etkileşiminin anlamlı olduğu (Tablo 4.3) görülmektedir ($\beta = .282$, $t = 1.929$, $değ = .046$ F değ = 3.723, $p < .05$). Bu anlamlı sonucun basit regresyon eğrilerine göre devlete güvenin yüksek olduğu ve geleceğe güvenin düşük olduğu durumda devlete güvenin yüksek ve geleceğe güvenin de yüksek olduğu duruma göre her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer taraftan devlete güvenin düşük ve geleceğe güvenin yüksek olduğu durumda devlete güvenin düşük ve geleceğe güvenin de düşük olduğu duruma göre her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın daha yüksek olduğu söylenebilir (Grafik3.2.)

Tablo 3.3. Devlete güven ve her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasındaki ilişkide geleceğe güven alt boyutunun düzenleyici rolü

Değişkenler	B	β	t	p	R ²	R ² _{değ}	F _{değ}
1. Adım					.068	.247	1.380
Suç İşleme Durumu	.919	.070	.134	.894			
Cinsiyet	1.623	.095	.671	.505			
Yaş	-2.558	-.359	-2.379	.021			
Medeni Durum	.576	.102	.635	.528			
Çocuk Sayısı	.696	.128	.724	.472			
Kronik Hastalık	.945	.040	.318	.752			
Suç Türü	.901	.288	1.193	.238			
Devam Eden Dava	-4.919	-.268	-1.964	.054			
İlk Hüküm Giyme Yaşı	1.862	.163	.433	.666			
Cezaevinde Kalınan Süre	-.480	-.072	-.353	.726			
Son Tutuklanmadan Geçen Zaman	-.911	-.138	-.644	.522			
Mağdur	-7.109	-.674	-2.057	.044			
Mağdura Daha Fazla Yapabilseydim	8.250	.631	1.257	.214			
Eğitim Durumu	-1.466	-.460	-2.387	.020			
2. Adım					.048	.010	.387
Devlete Güven	-.192	-.134	-.851	.398			
Geleceğe Güven	.134	.060	.328	.744			
3. Adım					.092	.046	3.723
Devlete G. X Geleceğe G.	.119	.282	1.929	.059			

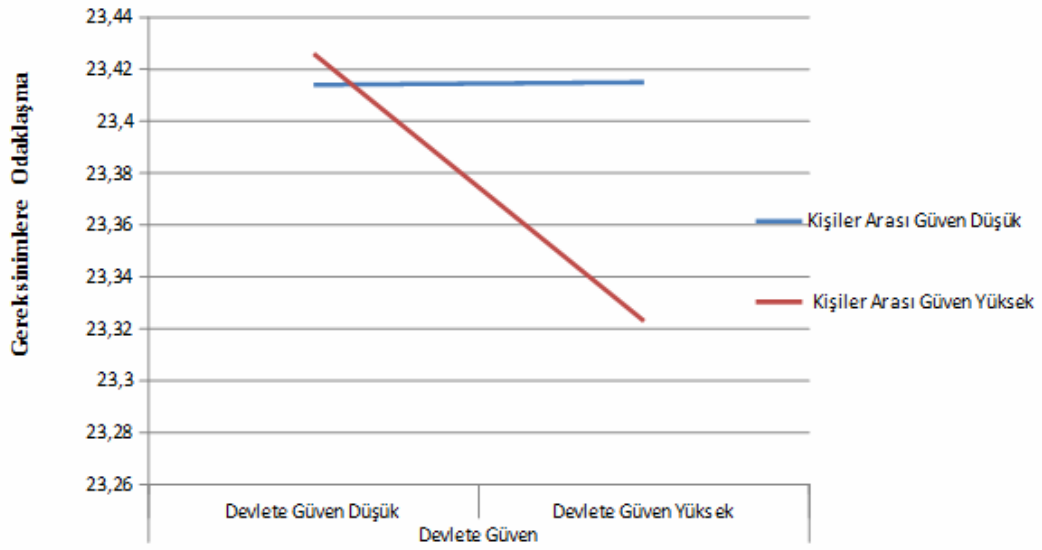
Grafik 3.2: Her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarının yordanmasında devlete güven ve geleceğe güven arasındaki etkileşim.

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ile kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu (Tablo 4.4) görülmektedir ($\beta=.453$, $t=3.758$, $değ = .153$ F $değ=14.126$, $p<.05$). Bu anlamlı sonucun basit regresyon eğrilerine göre devlete güvenin yüksek ve

kişiler arası güvenin düşük olduğu durumda devlete güvenin yüksek ve kişiler arası güvenin de yüksek olduğu duruma göre her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın daha yüksek olduğu söylenebilir. Diğer taraftan devlete güvenin düşük ve kişiler arası güvenin yüksek olduğu durumda devlete güvenin düşük ve kişiler arası güvenin de düşük olduğu duruma göre her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın daha yüksek olduğu söylenebilir (Grafik3.3.)

Tablo 3.4. Devlete güven ve her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasındaki ilişkide kişiler arası güven alt boyutunun düzenleyici rolü

Değişkenler	B	β	t	p	R ²	R ² değ	F değ
1. Adım	48.002				.298	.298	1.576
Suç İşleme Durumu	-3.332	-.246	-.450	.655			
Cinsiyet	1.432	.078	.532	.597			
Yaş	-3.191	-.418	-2.814	.007			
Medeni Durum	.406	.069	.426	.672			
Çocuk Sayısı	.870	.154	.882	.382			
Kronik Hastalık	1.960	.060	.490	.626			
Suç Türü	.873	.273	1.092	.280			
Devam Eden Dava	-4.649	-.245	-1.719	.092			
İlk Hüküm Giyme Yaşı	1.876	.160	.427	.671			
Cezaevinde Kalınan Süre	-.275	-.041	-.196	.845			
Son Tutuklanmadan Geçen Zaman	-1.528	-.223	-1.037	.305			
Mağdur	-7.378	-.685	-2.082	.042			
Mağdura Daha Fazla Yapabilseydim	2.783	.206	.389	.699			
Eğitim Durumu	-1.575	-.467	-2.379	.021			
2. Adım					.317	.019	.695
Devlete Güven	.039	.036	.180	.858			
Kişiler Arası Güven	-.263	-.058	-1.132	.063			
3. Adım					.470	.153	14.126
Devlete G. X Kişiler A. G.	.156	.453	3.758	.000			

Grafik 3.3: Her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma puanlarının yordanmasında devlete güven ve kişiler arası güven arasındaki etkileşim.

3.6. Denetimli Serbestlik Hükümlüleri ile Denetimli Serbestlik Sistemiyle İlişği Olmayan Katılımcıların Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkili bulunmayan katılımcıların ölçeklere verdikleri yanıtlar uygun istatistikler (independent samples t-test) kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 3.5. Independent samples t-test sonuçları

	Suç işleme	N	Ortalama	SS	t	df	p
Doyum	Evet	41	75,975	13,286			
	Hayır	.	.	.			
Devlete güven	Evet	41	15,561	5,049	-1,842	73,653	,070
	Hayır	40	17,375	3,732			
Gelecek beklentisi	Evet	40	11,000	3,404	-1,570	71,040	,121
	Hayır	39	12,051	2,459			
Kişilere güven	Evet	37	15,324	3,689	,910	68,898	,366
	Hayır	36	14,472	4,279			
Anlamaya çalışma	Evet	33	22,757	7,595	-,471	68,482	,639
	Hayır	38	23,631	8,035			
Dinleme becerileri	Evet	35	23,600	8,472	-,682	65,932	,498
	Hayır	38	24,842	6,949			
Gereksinimlere odaklaşma	Evet	38	21,105	7,277	-,240	70,131	,811
	Hayır	36	21,472	5,838			
Sosyal uyum	Evet	38	23,500	5,341	-,061	73	,952
	Hayır	37	23,567	4,180			
Öfke kontrolü	Evet	39	10,743	3,544	-3,852	74,497	,000
	Hayır	38	13,947	3,748			
Çatışma çözme	Evet	29	97,655	21,243	-1,966	51,105	,055
	Hayır	29	107,241	15,426			

Yapılan independent samples t-test sonuçlarına göre denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların devlete güvenlerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında devlete güven bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=-1.85$, $df=79$, $p=0.07$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin devlete güven ortalamaları ($M=15.56$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M=17.38$) fark anlamlı bir fark değildir.

İki grup arasında geleceğe güvenlerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında geleceğe güven bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=-1.58$, $df=77$, $p=0.12$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin geleceğe güven ortalamaları ($M = 11.00$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M = 12.05$) fark anlamlı bir fark değildir.

Kişiler arası güven bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında kişiler arası güven bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=0.91$, $df=71$, $p=0.37$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin

kişiler arası güven ortalamaları ($M = 15.32$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M=14.47$) fark anlamlı bir fark değildir.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların çatışma çözme becerilerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında çatışma çözme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = -1.97$, $df = 56$, $p = 0.05$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin çatışma çözme becerileri ortalamaları ($M = 97.66$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M = 107.24$) fark anlamlı bir farktır.

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile kontrol grubun ortalamaları uygun analizler kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen verilere göre denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışmalarının karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=-0.47$, $df=69$, $p=0.64$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma ortalamaları ($M=22.75$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M=23.63$) fark anlamlı bir fark değildir.

İki grup arasında dinleme becerilerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında dinleme becerileri bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t=-0.69$, $df=71$, $p=0.49$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin dinleme becerileri ortalamaları ($M=23.60$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M=24.84$) fark anlamlı bir fark değildir.

Her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t = -0.24$, $df =$

72, $p = 0.81$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma ortalamaları ($M = 21.11$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M = 21.47$) fark anlamlı bir fark değildir.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların sosyal uyumlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında sosyal uyum bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($t = -0.06$, $df = 69.80$, $p = 0.95$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal uyum ortalamaları ($M = 23.50$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M = 23.56$) fark anlamlı bir fark değildir.

Son olarak çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında öfke kontrolü bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = -3.85$, $df = 75$, $p = 0.00$). Buna göre denetimli serbestlik hükümlülerinin öfke kontrolü ortalamaları ($M = 10.74$) kontrol grubunun ortalamaları arasındaki ($M = 13.95$) fark anlamlı bir farktır.

3.7. Denetimli Serbestlik Hükümlülerinde Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Öncesi ve Sonrasında Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Denetimli serbestlik hükümlülerinin HAYDE Grup Çalışmasına katılmadan önce ölçeklere verdikleri yanıtlar ile grup çalışmasının son oturumunun sonunda ölçeklere verdikleri yanıtlar uygun istatistikler (paired-samples t-test) kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 3.6. Paired Samples t-test sonuçları

		N	M	SS	t	df	p
Pair 1	Doyum1	41	75.854	17,302	-,045	40	,964
	Doyum2	41	75.976				
Pair 2	Devlete güven1	36	15.611	4,853	-2,026	35	,050
	Devlete güven2	36	17.250				
Pair 3	Geleceğe güven1	39	10.948	3,858	-2,490	38	,017
	Geleceğe güven2	39	12.487				
Pair 4	Kişilere güven1	33	14.909	4,392	-2,180	32	,037
	Kişilere güven2	33	16,575				
Pair 5	Anlamaya çalışma1	28	21,642	11,829	-1,502	27	,145
	Anlamaya çalışma2	28	25,000				
Pair 6	Dinleme becerileri1	32	23,218	11,480	-1,771	31	,086
	Dinleme becerileri2	32	26,812				
Pair 7	Gereksinimlere odaklaşma1	33	20,363	10,553	-6,250	32	,000
	Gereksinimlere odaklaşma2	33	31,848				
Pair 8	Sosyal uyum1	33	23,575	8,544	-4,380	32	,000
	Sosyal uyum2	33	30,090				
Pair 9	Öfke kontrol1	35	10,800	4,973	-7,476	34	,000
	Öfke kontrol2	35	17,085				
Pair 10	Çatışma çözme1	22	94,727	37,619	-4,267	21	,000
	Çatışma çözme2	22	128,954				

Paired-samples t-test sonuçlarına göre Hayat İçin Değişim Grup Çalışması sonrasında kişilerin grup çalışmasına alınmadan öncesine göre yaşam doyumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır $t(40) = -.04$, $p = .96$, $d = 0$.

Kişilerin grup çalışması öncesi ve sonrasında devlete güvenlerine bakıldığında grup çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında devlete olan güvenlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür $t(35) = -2.03$, $p = 0.05$, $d = -0.33$.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında geleceğe güvenlerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur $t(38) = -2.49$, $p = 0.01$, $d = -0.38$.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında kişiler arası güvenlerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur $t(32) = -2.18$, $p = 0.03$, $d = -0.28$.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında çatışma çözme becerilerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur $t(21) = -4.27$, $p = 0.00$, $d = -0.91$. Çatışma çözme eğilimi alt ölçeklerinin puanları incelendiğinde ise grup çalışması programına katılan kişilerin çatışma yaşadığı kişiyi anlamaya çalışma alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunamamıştır

$t(27) = -1.50$, $p = 0.14$, $d = -0.28$. Benzer şekilde grup çalışması programına katılan kişilerin dinleme becerileri alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunamamıştır $t(31) = -1.78$, $p = 0.09$, $d = -0.31$.

Çatışma çözme becerileri ölçeğinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü alt boyutlarından elde edilen puanlara bakıldığında ise grup çalışması programına katılan kişilerin her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur $t(32) = -6.25$, $p = 0.00$, $d = -1.09$. Benzer şekilde grup çalışması programına katılan kişilerin sosyal uyum alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur $t(32) = -4.38$, $p = 0.00$, $d = -0.76$. Grup çalışması programına katılan kişilerin öfke kontrolü alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur $t(21) = -4.26$, $p = 0.00$, $d = -0.91$.

IV. BÖLÜM

4. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda katılımcıların grup çalışması öncesinde ve sonrasında yanıtlamış oldukları ölçekler ile kontrol grubunun yanıtlamış olduğu ölçeklere uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla uygun analizler yapılmıştır.

Bu bölümde değişkenler arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçlarının incelenmesine, denetimli serbestlik hükümlüleri ile kontrol grubu arasında ölçeklere verilen yanıtların karşılaştırılmasına yönelik bulguların incelenmesine ve HAYDE grup çalışması programı öncesinde ve sonrasında elde edilen bulguların incelenmesine yer verilmiştir.

Bu araştırma kapsamında geliştirilen Devlete Güven ve Geleceğe Güven ölçeklerinin geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür. Ayrıca Türkçeye adaptasyonu yapılan Kişiler Arası Güven Ölçeğinin de geçerli ve güvenilir olduğu görülmüştür.

Araştırmanın amaçları arasında yer almamasına rağmen yapılan analizler sonrasında araştırma değişkenleri ile anlamlı ilişkiler gözlemlenen demografik değişkenlere ait bulgular da bu bölümde tartışılmaktadır.

4.1. Demografik Değişkenler ile Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerilerine Ait Bulguların Tartışılması

Her ne kadar demografik değişkenlerle ilgili bir araştırma hipotezi bulunmasa da yapılan analizler sonrasında demografik değişkenler ile araştırma kapsamındaki ölçekler arasında ilişkiler bulunmuştur. Elde edilen bulgular ilgili başlıklar altında incelenecektir.

4.1.1. İlk Hüküm Giyme Yaşı ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

İlk olarak kişilerin ilk hüküm giydikleri yaş ile geleceğe güvenleri arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. İlk hüküm giydiği yaş daha büyük olan kişilerin geleceğe güvenlerinin daha az olduğu görülmüştür. Benzer şekilde ilk hüküm giyme yaşı daha büyük olan kişilerin öfke kontrollerini daha az sağlayabildikleri ve çatışma çözme becerilerinin daha az olduğu bulunmuştur. Burada ilk hüküm giyme yaşı ile suçun işlendiği zaman diliminde kişinin çocuk (18 yaşından küçük) veya yetişkin olmasından bahsedilir. Çocuk suçluluğunun sebepleri ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlar biyolojik yaklaşımlar, psikolojik yaklaşımlar ve sosyolojik yaklaşımlardır (Kamer, 2013).

Çocuk Hakları ile ilgili uluslar arası birçok sözleşme hazırlanmış ve imzalanmıştır. Bununla beraber çocuk suçluluğu ile ilgili olarak soruşturma, yargılama ve infaz usullerini çocuklara göre düzenleyen kanunlar çıkarılmıştır. Buna göre çocukların yetişkinlerden ayrı olarak rehabilite edilmesi, çocuğun yüksek yararının korunması, yeniden suç işlemesinin önüne geçilmesi adına tüm tedbirler alınmaktadır (Kamer, 2013). Burada yola çıkarak çocuk suçlulara yapılan bu pozitif ayrımın sosyal süreçler üzerinde de daha olumlu etkiler yaptığı savunulabilir.

Bu durumun sebebi ayrıca bu durum yaşamın ilerleyen dönemlerinde öğrenmenin güçleştiği, kişilerin yeniliklere daha kapalı olmaları veya olumlu-olumsuz aktarımla da açıklanabilir. Yani kişinin yanlış da olsa geçmişte sahip olduğu çatışma çözme yöntemi yeni yöntemleri öğrenmesini güçleştirebilir (Seven ve Engin, 2008).

4.1.2. Cezaevinde Geçirilen Süre ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Kişilerin cezaevinde kaldıkları süre ile değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında cezaevinde geçirilen süre arttıkça geleceğe güvenlerinin de azaldığı yönünde sonuç elde edilmiştir. Bunun sebebi tahliye sonrasında barınacak yer sorunu, harçlık, aile ve sosyal çevre ile yeniden başlatılacak olan ilişkiler kişilerin tahliye sonrasında karşılaşmış oldukları sorunlar olabilir (Şahin, 2002). Ayrıca kişilerin cezaevinde birçok olanaktan kısıtlanması, cezaevi ortamında yapabilecekleri fazla bir şeyin olmayışı, cezaevi dışındaki hayatlarından uzaklaşmaları ve dışarıdaki hayatlarında yapmakta oldukları işleri yarım bırakmaları, tahliye sonrasında her şeye yeniden en baştan başlamaları, birçoğunun cezaevinde olduğu dönemlerde ailevi sorunlarının artması ve tahliye sonrasında da bu sorunlarla yeniden yüz yüze kalmaları ve sorunlarla baş etmeye çalışmaları olabilir (Gürtuna, 2009).

4.1.3. Son Tutuklanmadan Bu Yana Geçen Süre ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Analiz sonuçlarına bakıldığında kişilerin son tutuklanmalarından sonra geçen zaman arttıkça öfke kontrollerinin ve çatışma çözme becerilerinin de aynı şekilde arttığı görülmüştür. Bunun sebebi, kişilerin yaşamış oldukları adli sorunların üzerinden ne kadar fazla zaman geçerse belli sosyal yeteneklerinin de o süre içinde geliştirmiş olmaları olabilir. Yani yaşamış oldukları sorunlardan kendilerine dersler çıkarmış ve sonraki sorunlarında bunlarla başa çıkmayı zaman geçtikçe öğrenmiş olabilirler. Suç işleyen ve bunun sonuçlarını gören kişiler artık geçmişte yaşadıklarını yeniden yaşamak istemediklerinden suçtan uzak durmak isteyebilir ve böylelikle öfkelerini kontrol altında tutuyor olabilirler. Ayrıca her ne kadar alıp almadıklarına dair veri bulunmasa da

cezaevinde öfke kontrolü ve çatışma çözme becerilerini geliştirmeye yönelik olarak eğitimler almış da olabilirler (Kıran, 2012).

4.1.4. Eğitim Durumu ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Kişilerin eğitim durumları ile değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında eğitim durumu daha yüksek olan kişilerin geleceğe güvenlerinin de aynı doğrultuda arttığı görülmüştür. Geleceğe güven bakımından eğitim durumu yüksek olan ve eğitim durumu daha düşük olup çalışan kişiler karşılaştırıldığında bazı farklılıklar görülmektedir (Güleri, 1998). Bunun sebebi eğitim durumu daha yüksek olan kişilerin toplumda sorunlarını çözmede farklı yöntemler kullanabilmeleri, toplumda daha iyi bir iş bulabilme gibi daha fazla fırsatlara sahip olmaları, bu kişilerin geleceğe daha güvenle bakıyor olmalarına sebep olabilir.

4.1.5. Meslek Sahibi Olma ve Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Analiz sonuçlarına bakıldığında bir meslek sahibi olan kişilerin, beklenenin aksine öfke kontrollerini daha az sağlayabildikleri ve çatışma yaşadıklarında her iki tarafın gereksinimlerine odaklanamadıkları görülmüştür. Bu durum da sadece bir meslek sahibi olmanın kişilere belli sosyal alanlarda gelişimler sağlamadığı, aynı zamanda ne tür bir mesleğe sahip olunduğunun da bu konularda önemli bir belirleyici olduğu konusunu düşündürebilir.

4.2. Devlete Güven, Geleceğe Güven, Kişiler Arası Güven, Yaşam Doyumu ve Çatışma Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler

Yapılan analizlerden devlete güven ile geleceğe güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu doğrultuda H4 hipotezinin desteklendiği görülmüştür. Benzer şekilde devlete güven ile kişiler arası güven arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu da H5 hipotezini desteklemektedir. Yani devlete güveni yüksek olan kişilerin geleceğe güvenlerinin de yüksek olduğu aynı

zamanda devlete güvenen kişilerin sosyal ilişkilerinde de karşısındaki kişi veya kişilere güvendiği söylenebilir. İçinde yaşadığı devlet sistemine ve devlet personeline güvenmeyen kişiler gelecekte başlarına her şeyin (özellikle kötü şeylerin) gelebileceğini düşünebileceklerinden geleceğe dair daha karamsar olabilirler.

Devlete güven ile sosyal uyum arasında pozitif yönde bir ilişki olması beklenirken herhangi bir anlamlı ilişki bulunamadığından H6 hipotezi desteklenmemiştir. Uyum bir süreçtir, yani birçok faktörden etkilenebilir. Belli paylaşımların yapılmasını ve belli bir zamanı birlikte geçirmeyi gerektirebilir. Tek başına devlete güven sosyal uyumu açıklamada yeterli olmayabilir, farklı faktörlerle bir araya geldiğinde sosyal uyumu etkileyebileceği düşünülebilir.

Analizler sonucunda kişiler arası güven ile geleceğe güven arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumda H7 hipotezi desteklenmektedir. Yani diğerlerine güvenen kişilerin gelecekte de beklentilerinin olduğu söylenebilir. Diğerleriyle kurduğu ilişkilerde güvenebilen kişilerin hayata daha pozitif baktıkları, böylelikle geleceğe dair de olumlu beklentileri olduğu ve geleceğe güven duydukları söylenebilir.

Kişiler arası güven ile çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, kişiler arası güven ile her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma arasında ve kişiler arası güven ile sosyal uyum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenirken bu değişkenler arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Bu durumda H8, H9 ve H10 hipotezleri desteklenmemiştir. Bu noktada da sadece kişilere güvenmenin çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma ve sosyal uyum konusu üzerinde tek başına etkisi olmayabileceği, başka faktörler veya süreçlerle bir araya geldiğinde bu konular üzerinde etkisinin olabileceği düşünülebilir.

Analizlere göre sosyal uyum ile öfke kontrolü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal uyumu yüksek olan kişiler diğerleriyle daha sağlıklı ilişkiler yürüten, çevresini seven ve aynı zamanda çevresi tarafından da sevilen kişilerdir. Sosyal ilişkilerinde uyumlu yaşayan kişilerin öfke durumu ile karşı karşıya kaldıklarında kontrollerini daha kolay sağlayabildikleri söylenebilir.

Dinleme becerileri ile öfke kontrolü arasında analiz sonuçlarına göre b herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır. Her ne kadar karşısındakini dinleyen ve anlayabilen kişilerin öfke kontrollerini daha iyi sağlayabildikleri, diğerleri ile empati yapabildikleri düşünse de öfke duyulmasına sebep olan olaylar, çatışmanın kiminle ve ne konuda yaşandığı da bu konular üzerinde etkili olabilir.

Sosyal uyum ve dinleme becerileri arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Yani kişilerin sosyal uyumları yükseldikçe dinleme becerileri azalmaktadır. Kişilere uyum gösterebilmek için ortak noktalar, ortak bir geçmiş gibi yaşanmışlıklar olması gerekmekte, bu ortak geçmiş de kişilerin zaten birbirlerini yeterince tanımalarına ve dinlemek istememelerine sebep olabilir.

Çatışma çözme becerileri ile diğer değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında her ne kadar çatışma çözme becerileri ile yaşam doyumu, devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven arasında pozitif yönde bir ilişki olması beklense de bu değişkenler arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamadığından H11, H12, H13 ve H14 hipotezleri desteklenememiştir. Her ne kadar literatür incelendiğinde sosyal güven ile çatışma çözme arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunsa da bu çalışmada beklenen ilişkilere bulunmamıştır. Bunun sebebi çatışma çözme becerilerinin bu faktörler dışında başka faktörlerden daha fazla etkilenmesi veya bu sosyal süreçlerin tek başına değil de başka faktörlerle bir araya geldiğinde çatışma çözme becerisi üzerinde etkili olabileceğini düşündürebilir. Ayrıca kültürel farklılıklar ve bu çalışmanın katılımcılarının hükümlüler arasından seçilmesinin bu durumu etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

Çatışma çözme becerileri ile ölçeğin alt boyutlarından olan çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma, dinleme becerileri, sosyal uyum ve öfke kontrolü arasındaki ilişkilere bakıldığında ise beklendiği gibi çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma ile çatışma çözme becerileri arasında, her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma ile çatışma çözme becerileri arasında, her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma ile çatışma çözme becerileri arasında, sosyal uyum ile çatışma çözme becerileri arasında ve öfke kontrolü ile çatışma çözme becerileri arasında

pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çatışma çözme becerileri ve alt boyutları bir bütün olarak birlikte ele alındığında beklendiği gibi çatışma yaşandığı durumda çatışma yaşadığı kişiyi anlamaya çalışan, karşı tarafla empati yaparak onun gereksinimlerini de görebilen, karşısındakini dinleyebilen, uyum gösterebilen ve çatışma yaşandığı anda öfkesini kontrol edebilen kişilerin çatışma çözme becerilerinin de daha iyi olması söylenebilir.

4.3. Düzenleyici Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Bu çalışmada araştırmanın temel amaçlarından olan sosyal güven boyutları (devlete güven, geleceğe güven ve kişiler arası güven) arasındaki etkileşimin çatışma çözme becerileri üzerindeki rolü düzenleyici regresyon analizleri ile açıklayıcı olarak test edilmiştir. Bu bölümde regresyon analizi sonucu elde edilen bulgular üzerinden tartışmaya gidilecektir.

4.3.1. Devlete Güven ve Öfke Kontrolü Arasındaki İlişkide Kişiler Arası Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması

İlk olarak çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü üzerinde devlete güven ve kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani öfke kontrolünün devlete güven ile kişiler arası güven üzerinde düzenleyici rolü olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle kişiler devlete ve diğer kişilere ne kadar fazla güvenirlerse öfke kontrollerini de o kadar fazla sağlayabileceklerdir. Güven konusu üzerinde hangi duyguların etkili olduğunu araştıran bir çalışmada öfkenin güven konusu üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur (Dunn ve Schweitzer, 2005). Öfkenin arttığı durumlarda güven de azalma göstermekte, güvenin arttığı durumlarda da öfkenin azaldığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak devlete ve diğerlerine güvenen kişilerin öfkelerini de kontrol edebildikleri şeklinde yorumlanabilir.

4.3.2. Devlete Güven ve Her İki Tarafın Gereksinimlerine Odaklanma Arasındaki İlişkide Geleceğe Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ve geleceğe güven etkileşiminin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın devlete güven ve geleceğe güven üzerinde düzenleyici rolü olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle kişiler devlete ne kadar fazla güvenirlerse ve geleceğe güvenleri de yüksekse çatışma yaşadıkları anda sadece kendi gereksinimlerine değil her iki tarafın gereksinimlerine de odaklanırlar. Örgütsel güven konusunda yapılan çalışmalara göre örgütsel güvenin sonucu kişilerde örgütsel özdeşleşme ortaya çıkmaktadır. Örgütsel özdeşleşme derecesi güçlü olan kişilerin sadece kendi çıkarlarına değil örgütteki diğer kişilerin çıkarlarına ve ayrıca örgütün çıkarlarına da odaklandıkları yönünde bulgular elde edilmiştir (Tokgöz ve Seymen, 2013). Buradan yola çıkarak devletine güvenen ve geleceğe de güvenle bakabilen kişilerin çatışma yaşadıkları durumlarda diğer tarafın gereksinimlerine de odaklandıkları şeklinde yorumlanabilir.

4.3.3. Devlete Güven ve Her İki Tarafın Gereksinimlerine Odaklanma Arasındaki İlişkide Kişiler Arası Güvenin Düzenleyici Rolüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklanma üzerinde devlete güven ve kişiler arası güven etkileşiminin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani her iki tarafın gereksinimlerine odaklanmanın devlete güven ve kişiler arası güven üzerinde düzenleyici rolü olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle kişiler devlete ne kadar fazla güvenirlerse ve diğer kişilere karşı duydukları güven ne kadar yüksekse çatışma yaşadıkları anda sadece kendi gereksinimlerine değil her iki tarafın gereksinimlerine de odaklanırlar. Benzer şekilde örgütsel özdeşleşmede olduğu gibi kişiler devlete güvendiklerinde ve kendilerini içine bulundukları devletle özdeşleştirdiklerinde çatışma yaşanan durumlarda kişilerin kendi

çıkarlarına odaklanmalarının yanı sıra diğerlerinin de çıkarlarına odaklandıkları yönünde yorumlanabilir.

4.4. Denetimli Serbestlik Hükümlüleri ile Denetimli Serbestlik Sistemiyle İlişği Olmayan Yetişkinlerin Karşılaştırılmasına Ait Bulguların Tartışılması

Araştırmanın temel amaçlarından olan deney grubu (denetimli serbestlik hükümlüleri) ile kontrol grubu (denetimli serbestlik sistemiyle ilişği bulunmayan yetişkinler) arasında ölçeklere verdikleri yanıtlar bakımından herhangi bir fark olup olmadığını araştırmak amacıyla uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular bu bölümde tartışılacaktır.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişği olmayan kişilerin devlete güvenlerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında devlete güven puanları bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H30 hipotezi desteklenmiştir. Her ne kadar hükümlü olarak tanımlanan kişilerin ceza almalarından dolayı devlete güvenlerinin sarsılmış olduğu ve kontrol grubuna göre bu kişilerin daha düşük devlete güven puanlarına sahip olmaları beklense de aslında hükümlü olsa da olmasa da bu katılımcıların tamamının aynı toplumda aynı devlet içerisinde yaşamaları, her iki grubun da devlet sistemiyle benzer sorunlar yaşamaları, bu sebeple devlete güven puanlarının birbirine benzeştiği şeklinde açıklanabilir.

İki grup arasında geleceğe güven puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında geleceğe güven bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H18 hipotezi desteklenememiştir. Yine benzer şekilde hükümlülerin ceza almaları, cezaevinde kalmaları, tahliye sonrasında işsizlik ve ailevi sorunlar yaşamalarından dolayı geleceğe güvenlerinin düşük olması beklense de bu iki grubun yine aynı toplum içinde yaşaması, her iki grubun da işsizlik sorunlarının bulunabileceği, her iki grubun da belki hükümlülük durumuna göre değil de farklı

sebeplerden ailevi sorunlar yaşayabilecekleri gibi sebeplerden dolayı geleceğe güven puanları bakımından birbirine benzeştikleri şeklinde açıklanabilir.

Kişiler arası güven bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan kişilerin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında kişiler arası güven puanları bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H19 hipotezi desteklenememiştir.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan katılımcıların yaşam doyumu puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında yaşam doyumu puanları bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durumda H20 hipotezi desteklenememiştir. Bu iki grubun yaşam doyumlarının farklı beklenmesinin sebebi hükümlülerin cezaevinde kalmış olmaları ve ceza durumuna bağlı olarak halihazırda yaşamış oldukları sorunlar sebebiyle diğer katılımcı gruptan düşük olması yönündeydi. Oysa yaşam doyumu birçok faktörden etkilenmektedir. Ceza ve beraberinde getirmiş olduğu sorunlar hükümlülerin yaşam doyumunu üzerinde etkili olabilir ancak diğer katılımcı grup da ceza ile ilişkili olmasa da farklı konularda sorunlar yaşayabilir ve bu durum yaşam doyumlarını etkileyebilir. Bu sebeple hükümlülerin ve hükümlü olmayan katılımcıların yaşam doyumları bakımından birbirleri ile benzeştikleri şeklinde bir açıklama yapılabilir.

Denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan kişilerin çatışma çözme becerilerinin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında çatışma çözme bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durumda H21 hipotezi desteklenmiştir. Bu durumun da kişilerin suç işlemedeki en önemli faktörlerden birinin çatışma yaşandığında bunu ne şekilde çözdüğü yönünde açıklanabilir. Bu çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak suç işleyen kişiler ile suça karışmamış kişiler arasındaki en belirgin fark çatışmayı çözme stilleri denebilir. Suç işleyen kişilerin çatışma yaşandığında bunu suç unsuru olabilecek yöntemlerle çözmeye çalışmaları onları diğerlerinden ayıran en büyük farklardan biridir şeklinde yorum yapılabilir.

Çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile kontrol grubun ortalamaları uygun analizler kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen verilere göre denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan kişilerin çatışma yaşanan kişiyi anlamaya çalışma, dinleme becerileri, her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyumları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Son olarak çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü bakımından denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi olmayan kişilerin karşılaştırılması amacıyla yapılan analiz sonucunda bu iki grup arasında öfke kontrolü bakımından anlamlı bir fark bulunmuştur. Yani bu iki grup arasında çatışma çözme becerileri ve alt boyutları arasındaki farklılıklara bakıldığında aslında çatışma yaşandığında her iki grubun da çatışma yaşadıkları kişileri anlamaya çalıştıkları, dinlemeye çalıştıkları, her iki tarafın da gereksinimlerine odaklandıkları, sosyal uyum bakımından da benzer oldukları ancak öfke kontrolünü sağlama bakımından bu iki grubun farklılaştığı görülmüştür. Suç işlemiş olan kişilerin suça karışmamış olanlardan en önemli farkı öfkelerini yeterince kontrol edememeleri, böylelikle suç işlemelerinin daha kolaylaştığı şeklinde yorum getirilebilir.

4.5. Denetimli Serbestlik Hükümlülerinde Hayat İçin Değişim Grup Çalışması Öncesi ve Sonrasında Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Bu çalışmanın temel amaçlarından biri HAYDE Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal süreçleri (yaşam doyumu, sosyal güven, çatışma çözme becerileri) üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu bölümde grup çalışması öncesi ve sonrasında kişilerden elde edilen verilere göre yapılan analizlere ait bulguların tartışılmasına yer verilecektir.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında geleceğe güvenlerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur. Böylelikle H22 hipotezi desteklenmiştir. HAYDE Grup Çalışmasının hedefleri arasında (6. oturum) değiştirilebilir ve değiştirilemez olan faktörlerin değerlendirmesini yapmak ve değiştirilebilir olanlara odaklanmalarını sağlamak bulunmaktadır. Grup çalışmasına katılan kişilerin bu konuda öğrenme yaşadıkları ve geleceğe beklentilerini değiştirebilecekleri konular üzerine odaklayarak geleceğe güvenlerini de arttırdıkları söylenebilir.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında kişiler arası güvenlerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur. Yani H23 hipotezi desteklenmiştir. HAYDE Grup Çalışmasının hedeflerinden bir diğeri de (7. ve 8. oturum) olumsuz sosyal etkileşim ve olumsuz sosyal çevre konusunda farkındalık kazanmak olduğundan kişilerin grup çalışması sonrasında sosyal çevreleriyle ilgili değerlendirmeler yaparak daha fazla güven ilişkileri kurabildikleri sosyal çevrelere yönelmeleri kişiler arası güvenlerinin artmasına sebep olabilir.

Kişilerin grup çalışması öncesi ve sonrasında devlete güvenlerine bakıldığında grup çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında devlete olan güvenlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür. Bu durumda H24 hipotezi desteklenmiştir. Grup çalışmasının hedeflerinde (2.,3. ve 4. oturum) kişilerin suç davranışıyla ilgili faktörlerin farkına varmaları, kendi düşünme tarzlarının suç davranışı üzerindeki etkilerinin farkına varmaları ve sorunlar karşısında dürtüsel veya katı düşünme yerine alternatif düşünce geliştirmek bulunmaktadır. Suç unsuru olayların yaşanmasında devlet sistemindeki sorunlardan kaynaklanmadığını, aksine kendi düşünme ve davranış tarzlarından kaynaklandığını düşünen bireylerin devlete güvenlerinin de arttığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca denetimli serbestlik sisteminde belli süre cezasını infaz eden kişiler hem kolluk kuvvetlerini ile hem de denetimli serbestlik personelini daha yakından tanıma fırsatı bulmakta, bu personellerin kendilerine olan olumlu yaklaşımları sonucu önce personele olan güvenleri sonrasında da devlet sistemine olan güvenleri artabilir.

HAYDE Grup Çalışmasına katılan kişilerin çalışma sonrasında çatışma çözme becerilerinin anlamlı bir şekilde arttığı bulunmuştur. Yani H25 hipotezi desteklenmiştir. HAYDE Grup Çalışması ayrıca sorun yaratan davranış kalıplarını değiştirmeyi (2. oturum) hem de kişilerin empati yaparak mağduru anlamalarını (9. oturum) hedeflemektedir. Kişiler farkındalık kazanarak sorun çözümlerinde farklı alternatifler aramakta, ayrıca kendini mağdurun yerine de koyarak empati duygularını geliştirmektedirler. Bu durum, kendi eksikliklerini gören, ayrıca karşı tarafın yerine kendini koyabilen kişiler, çatışma yaşandığında bu durumu daha iyi yönetebilirler şeklinde yorumlanabilir.

Çatışma çözme eğilimi alt ölçeklerinin puanları incelendiğinde ise grup çalışması programına katılan kişilerin sosyal uyum alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Bu durumda H26 hipotezi desteklenmiştir. Empati yapabilen ve kendisinden kaynaklanan sorunların farkına varabilen kişilerin diğerleriyle daha uyumlu ilişkiler yaşayabileceği söylenebilir.

Grup çalışması programına katılan kişilerin çatışma yaşadığı kişiyi anlamaya çalışma alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunamamıştır. Bu durumda H27 hipotezi desteklenmemiştir.

Çatışma çözme becerileri ölçeğinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, öfke kontrolü ve dinleme becerileri alt boyutlarından elde edilen puanlara bakıldığında ise grup çalışması programına katılan kişilerin her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur, yani H28 hipotezi desteklenmiştir. Empati yaparak mağduru da anlayabilen kişilerin karşı tarafın da ihtiyaçları ve gereksinimleri olabileceğini düşünmeleri beklenebilir.

Grup çalışması programına katılan kişilerin öfke kontrolü alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunmuştur yani H29 hipotezi desteklenmiştir. Alternatif düşünme tarzlarını öğrenen, benimseyen ve kullanabilen kişilerin öfke kontrollerini de sağlayabildikleri söylenebilir.

Grup çalışması programına katılan kişilerin dinleme becerileri alt ölçeği puan ortalaması grup çalışması programı sonrasında anlamlı derecede yüksek bulunamamıştır, bu durumda H30 hipotezi desteklenememiştir.

Yapılan analizlerin sonuçlarına göre Hayat İçin Değişim Grup Çalışması sonrasında kişilerin grup çalışmasına alınmadan öncesine göre yaşam doyumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır, bu durumda H31 hipotezi desteklenememiştir. Bu durumun, kişilerin denetimli serbestlik sistemi içerisinde de halen belli sorunlar yaşamaları, üzerlerinde fazla sorumluluk bulunması, halen sistem ihlali yapmaları durumunda yeniden cezaevine girme risklerinin bulunması, cezaevi psikolojisini halen üzerlerinden atamamış olmaları ve yeniden cezaevi sonrasında bir düzen kurmaya çalışmaları ve bu düzenin halen tam olarak oturmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan yetişkin hükümlüler ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzerlik ve farklılıklarının araştırılmasıdır. Ayrıca, denetimli serbestlik eğitimlerinden Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının denetimli serbestlik hükümlülerinin sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerilerine etkisinin araştırılması ve sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Sosyal güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme konuları giderek önem kazanan konulardır. Bunun yanı sıra denetimli serbestlik kurumu gelişmiş olan diğer ülkelerin aksine ülkemizde yeni kurulan ve halen geliştirilmeye çalışılan bir kurumdur. Kurulduğu 2005 yılından bu yana sisteme birçok yenilik ve değişiklikler getirilmiştir.

Günümüz çağdaş ceza anlayışı hükümlüleri sadece kapalı alanlarda tutmanın ve toplumdan tecrit etmenin bu kişilerin yeniden suç işlemesinin önüne geçmediğini, rehabilite olmaları gerektiğini savunmaktadır. İşte bu noktada denetimli serbestlik kurumu devreye girmekte, hükümlülerin yeniden suç işlemelerinin önüne geçmek amacıyla bu kişilerin toplum içinde rehabilite edilmesini ve suç tekrarının önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmada öncelikle denetimli serbestlik hükümlüleri ile denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlerin devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki benzer ve farklı yanların araştırması yapılmış ve bu kişilerin devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası

güven ve yaşam doyumu konularında benzeştikleri, ancak çatışma çözme becerileri konusunda ve çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan öfke kontrolü konusunda birbirlerinden farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Hükümlülerin çatışma çözme konusunda özellikle de öfke kontrolü konusunda denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yani suça karışmamış olan kişilerden farklı olması bu faktörlerin suça karışmada etkili olabileceğini düşündürülebilir.

Araştırmada ikinci olarak kişilerin rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla denetimli serbestlik kapsamında hükümlülere verilen eğitimlerden olan Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasının hükümlüler üzerinde devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven, yaşam doyumu ve çatışma çözme becerileri konularındaki etkisinin değerlendirildiği bu çalışmada grup çalışması eğitiminin kişilerde devlete güven, geleceğe güven, kişiler arası güven, çatışma çözme becerileri ve çatışma çözme becerilerinin alt boyutlarından olan her iki tarafın gereksinimlerine odaklaşma, sosyal uyum ve öfke kontrolü konularında anlamlı ve pozitif yönde değişim sağladığı görülmüştür.

Bu çalışma, değişmekte ve gelişmekte olan denetimli serbestlik sistemine katkılar sağlayabilir. Yeni geliştirilecek olan grup çalışması eğitimlerinde hangi konulara ağırlık verilmesi gerektiği konusunda yol gösterici olabilir. Çalışmanın diğer önemli noktası ise suç işlemiş kişilerin hangi özellikler bakımından diğerlerinden ayrıldığıнын bilinmesi bu kişiler üzerinde gerek bireysel görüşmelerde, gerekse seminer ve grup çalışmalarında hangi konulara ağırlık verilmesi gerektiğini gösterebilir, böylelikle kişilerin yeniden suç işlemesinin önüne geçilebilir. Ayrıca grup öncesinde ve sonrasındaki farklara bakıldığında yaşam doyumu konusunda hükümlülerde herhangi bir fark oluşmadığı görülmektedir. Yaşam doyumu birçok sosyal süreci etkilediğinden denetimli serbestlik sistemi içerisinde hükümlülerin yaşam doyumlarını da artırmaya yönelik çalışmalar yürütülebilir.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Çalışma ile sadece Hayat İçin Değişim Grup Çalışmasına katılan hükümlülere uygulanmış, denetimli serbestlik sistemi içinde bulunup da diğer grup çalışmalarına (Sigara, alkol ve madde bağımlılığı

grup çalışması, öfke kontrolü grup çalışması) ve seminer programlarına katılan hükümlülere uygulanmamıştır. Bu anlamda diğer programlara katılan hükümlülere de aynı çalışmanın uygulanması, daha ayrıntılı bilgiler elde etme bakımından faydalı olabilir. Türkiye genelinde diğer denetimli serbestlik müdürlüklerince denetim ve takibi yapılan hükümlülere ve Bolu ili dışında diğer illerdeki denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinlere uygulanmasının çalışmanın sonuçlarını genişletebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sınırlılığı katılımcı sayısıdır. Bunun sebebi Bolu ilinde suç oranlarının diğer illere göre daha az olması ve Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne denetim ve takibi yapılan hükümlü sayısının diğer birçok ile göre az olması, bu sebeple 3 veya 4 ayda bir HAYDE Grup Çalışması açılması ve her bir grup çalışmasının ortalama katılımcı sayısının 10-16 olmasıdır.

Katılımcı sayısının yanı sıra araştırmanın diğer bir sınırlılığı iki katılımcı grubunun demografik özellikler bakımından eşlenik olmamasıdır. Yani denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan hükümlülerin tamamı erkeklerden oluşmaktayken ikinci katılımcı grubu olan denetimli serbestlik sistemiyle ilişkisi bulunmayan yetişkinler kadın ve erkeklerden oluşmaktadır.

Her ne kadar araştırmanın başında katılımcılardan üç ölçüm alınması planlansa da Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığınca 17 oturum olarak planlanan HAYDE Grup Çalışması 10 oturuma indirilmiş, bu sebeple ara değerlendirme oturumunda alınması planlanan 2. Ölçüm alınamayarak oturumların başında ve oturumlar tamamlandıktan sonra olmak üzere toplam iki ölçüm alınabilmektedir.

Araştırma ile ilgili son sınırlama ise grup çalışmaları tamamlandıktan bir süre sonra katılımcılardan yeni bir ölçüm alınamamasıdır. Yani koşullu salıverme tarihi tamamlanan hükümlülerin denetimli serbestlik kayıtları kapatılmakta ve denetimli serbestlik müdürlüklerine başvurma zorunlulukları ortadan kaktığından araştırmaya katılan kişilere yeni bir ölçüm almak üzere ulaşılamamıştır.

KAYNAKLAR

- Aiken, Leona S. ve West, Stephen G. (1991). *Multiple Regression: Testing and Interpretin Interactions*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Akbalık Gül (2001). Çatışma Çözme Ölçeği'nin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikologlar Derneği Dergisi*, 2(15), 1-15.
- Akgün, Serap ve Araz Arzu (2010). Anlaşmazlıklarımızı Çözebiliriz: Bir Çatışma Çözümü Eğitim Programı Tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17.
- Akçakaya Murat (2003). Çatışma Yönetimi ve Örgüt Verimliliğine Etkisi. *Kamu İş-İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 7(2), 1-27.
- Balliet, Daniel ve Van Lange Paul A. M. (2012). Trust, Conflict, and Cooperation: A Meta Analysis. *Psychological Bulletin*.
- Basım, Hamdullah Nejat, Çetin, Fatih ve Tabak Akif (2009). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Kişilerarası Çatışma Çözme Yaklaşımlarıyla İlişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 20-34.
- Beland K. R. (1996). A School Wide Approach to Violence Prevention. R. L. Hampton, P. Jenkins ve JP Gullotta (Eds.), *Preventing Violence in America* içinde (209-231).
- Bjornskov, Christian, Dreher, Axel ve Fischer Justina, A. V. (2006). Cross-Country Determinants Across Groups in Society. *PEPP*, 21, 1-54.

- Blind Peri K. (2007). *Building Trust in Government in the Twenty-First Century: Review of Literature and Emerging Issues*. Global Forum on Reinventing Government Building Trust in Government, 26-29 June, Vienna, Austria.
- Brady, Becca R., Vodanovich, Stephen J. ve Rotuna Robert (2008). The Impact of Workaholism on Work-Family Conflict, Job Satisfaction, and Perception of Leisure Activities. *The Psychologist-Manager Journal*, 11, 241–263.
- Buunk, Abraham, Peiro, Jose Maria, Rocabert, Esperanza ve Dijkstra, Pieter. (2016). Life Satisfaction and Status Among Adolescent Law Offenders. *Criminal Behavior and Mental Health*, 26(2), 94-100.
- Cohn, Michael A. ve ark. (2009). Happiness Unpacked: Positive Emotions Increase Life Satisfaction by Building Resilience. *Emotion*, 9 (3), 361-368.
- Çıtak, Ebru Akgün. (2006). *Çatışma Çözme Eğitiminin Hemşirelerin Çatışma Çözüm Becerisi, Yönetimi ve Tükenmişlik Düzeyine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Delhey, Jan ve Newton Keneth (2003). Who Trust? The Origins of Social Trust in Seven Societies. *European Societies*, 5(2), 93-137.
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği – DSHY (5 Mart 2013). *Resmi Gazete*, 28578.
- Diener, Ed, Oishi, Shigehiro, ve Lucas Richard E. (2003). Personality, culture, and subjective well being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54, 403-425.
- Dockery Alfred Michael (2003). Happiness, Life Satisfaction and the Role of Work: Evidence from Two Australian Surveys. *University of Newcastle, Centre of Full Employment and Equity*, 2003, 77-95

- Dost Meliha Tuzgöl (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 132-143.
- Dunn, J. R. ve Schweitzer, M. E. (2005). Feeling and Believing: The Influence of Emotion on Trust. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(5), 736-748.
- Genç Yusuf. (2015). *Denetimli Serbestliğin Yararlanıcılar Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri*. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Sempozyum Bildirisi, 1-19.
- Gligor, Virgil ve Wing Jeannette M.(2011). *Towards a Theory of Trust in Networks of Humans and Computers*. International Workshop on Security Protocolste sunulmak üzere, Cambridge, UK, 28-30 Mart 2011.
- Graham, Shauna ve Hughes Larry W. (2009). The Effect of Different Conflict Management Styles on Job Satisfaction in Rural Healthcare Settings. *Economic and Business Journal: Inquiries and Perspectives*, 2 (1), 71-85.
- Güleri, Müzeyyen (1998). Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik İyimserlik Düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1), 55-65.
- Gümüş Hülya (2015) Evli Bireylerin Sosyal Destek Düzeyleri ile Yaşam Doyumları ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4 (3), 150-162.
- Gürtuna, Okşan (2009). *Cezaevinde Kadın Olmak ve Cezaevinin Kadın Bakış Açısıyla Sosyolojik Değerlendirmesi: Ankara Sincan Kadın Kapalı Cezaevi Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Haberal Gülsüm (2014). *Örgütsel Çatışma Nedenleri, Örgütsel Çatışma Yönetimi ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hazan Cindy ve Shaver Phillip (1987). Romantic Love Conceptualized as Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Kamer, Vehbi Kadri (2013). Çocukların Suça Sürüklenmesine Neden Olan Faktörler ile İlgili Sosyolojik Teoriler. *TAAD*, 4(12), 219-238.
- Kashani, Javad vd (1991). Correlates of Hopelessness in Psychiatrically Hospitalized Children. *Comprehensive Psychiatry*, 4, 300-337
- Kıran, Hülya (2012). *Adam Öldürme Suçundan Cezaevinde Bulunan Kadınların Öfke Tarzları, Problem Çözme Becerileri ve Anksiyete Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Knoll, Bodo, Pitlik Hans ve Rode, Martin (2013). Economic Freedom, Money and Happiness – Why Deregulation Matters Beyond Its Wealth Enhancing Effect. *CESifo DICE Report*, 2, 35-42.
- Kobak, R. Rogers, ve Hazan Cindy (1991). Attachment in Marriage: Effects of Security and Accuracy of Working Models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (6), 861-869.
- Kochenderfer, Becky J. ve Ladd Gary W. (1996). Peer Victimization: Cause or Consequence of School Maladjustment? *Child Development*, 67, 1305-1317.
- Lim, Chaeyoon ve Putnam Robert D. (2010). Religion, Social Networks, and Life Satisfaction. *American Social Review*, 75(6), 914-933.
- Mamatoğlu Nihal (2015). *Sosyal Güven*. Yayınlanmamış Çalışma.

- Mroczek, Daniel K. ve Spiro Avron (2005). Change in Life Satisfaction During Adulthood: Findings From the Veterans Affairs Normative Aging Study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(1), 189-202.
- Özdek, Bülent vd. (2012). *Denetimli Serbestlik Temel Eğitim Personel El Kitabı*. Ankara:
- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri GenelMüdürlüğü Denetimli Serbestlik Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları.
- Park, Namsu, Kee Kerk F. ve Valenzuela, Sebastian (2009). Is There Social Capital in a Social Network Site?: Facebook Use and College Students' Life Satisfaction, Trust, and Participation. *Journal of Computer-Mediated Communication* 14 (4), 875-901.
- Proto, Eugenio ve Rustichini Aldo (2012). *Life Satisfaction, Household Income and Personality Traits*. Department of Economics, University of Warwick Department of Economics, University of Minnesota, Nisan 2012.
- Robbins Stephen P. (1974). *Managing Organizational Conflict*. Englewood Cliffs. N.J., Printice Hall.
- Robbins Stephen P. (1992). *Essentials of organizational behavior*. (3. Baskı). New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Rojas Mariano (2004). *The Complexity of Well-being A Life Satisfaction Conception and A Domains of Life Approach*. ESRC Research Group on Wellbeing in Developing Countries, Hanse Institute for Advanced Study Delmenhorst, near Bremen, Germany, 2-4 Temmuz 2004.
- Rothstein Bo ve Eek, Daniel (2006). Political Corruption and Social Trust-An Experimental Approach. *QOG Working Paper Series*, 1, 1-43.

- Salinas-Jimenez Ma del Mar, Artes, Joan Carles ve Salinas-Jimenez Javier (2011). Education and Satisfaction with Life: The Role of Positional Corners. 1-21
- Seven, Mehmet Ali ve Engin, Ali Osman (2008).Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 189-212.
- Şahin, Cumhuri (2002). *Tahliye Öncesi ve Sonrası Hükümlüye ve Eski Hükümlüye Yardım*. Ankara: Ceza ve Tedbirlerin İnfazında İnsan Haklarının Korunması Konulu İhtisas Seminerinde Sunulmak Üzere, 22-24 Mart 2002.
- Tamer İdil (2012). Kurumlarda Bireylerarası Güven: Eğitim Kurumlarında Bir Araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 337-352.
- Taner Fahri Gökçen (2011). Hükümün Açıklanmasının Ertelenmesinin (Geri Bırakılmasının) Hukuki Niteliği ve Ertelemeyi Kabul Edip Etmediğinin Sanığa Duruşma Devresinin Sona Ermesinden Önce Sorulmasının Hukuka Aykırılığı Üzerine. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 287-298.
- Taylor, Paul, Funk, Cary, ve Clark April (2007). Americans and Social Trust: Who, Where and Why. Pew Research Center: A Social Trends Report. (<http://www.pewsocialtrends.org/files/2010/10/SocialTrust.pdf> 06/06/2016 tarihinde erişildi).
- Tokgöz, Emrah ve Seymen, Oya Aytemiz (2013). Örgütsel Güven, Örgütsel Özdeşleşme ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki: Bir Devlet Hastanesinde Araştırma. *Öneri Dergisi*, 10 (39), 61-76.
- Tuncer Murat (2011). Ergen Gelecek Beklentiler Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Turkish Studies*, 6(3), 1265-1275.
- Uludağlı Nilay Pekel (2012). Hükümlülerin Denetiminde ve Topluma Kazandırılmasında Yeni Bir Yöntem Olarak Denetimli Serbestlik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(4), 1337-1368.

Usta, İbrahim ve Öztürk Hakan (2010) Denetimli Serbestlik. *Ceza Hukuku Dergisi*, 13, 1-44.

Veenhoven Ruut (1996). Happy Life-Expectancy: A Comprehensive Measure of Quality of Life in Nations. *Social Indicators Research*, 39, 1-58.

Veenhoven Ruut (2006). *How Do We Assess How Happy We Are? Tenets, Implications and Tenability of Three Theories*. “New Directions in the Study of Happiness” konferansında sunulmak üzere, University of Notre Dame, USA, 22-24 Ekim 2006.

Voicu, Bogdan ve Pop Cosmina (2011). Measurement Models of Life Satisfaction: A Structural Equation Modeling Approach. *Calitatea Vietii*, 2, 137-154.

Yamagishi, Toshio (1986). The Provisioning of a Sanctioning System as a Public Good. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 110-116.

Ek.1. Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF)

Geliştiriciyi Tıp ve Etilerle Adı Soyadı		Geliştirici Tarihi	
Tanıtım Bu form, tıp ve etilerle ilgili araştırma için kullanılır. Bu form, tıp ve etilerle ilgili araştırma için kullanılır. Bu form, tıp ve etilerle ilgili araştırma için kullanılır. Bu form, tıp ve etilerle ilgili araştırma için kullanılır. Bu form, tıp ve etilerle ilgili araştırma için kullanılır.			
BÖLÜM A			
A1	Çalışma		
A2	T.C. Kimlik No		
A3	Yaş		
A4	Adı		
A5	En büyük hastası		
A6	En büyük hastası		
A7	En büyük hastası		
A8	En büyük hastası		
A9	En büyük hastası		
A10	En büyük hastası		
A11	En büyük hastası		
A12	En büyük hastası		
A13	En büyük hastası		
A14	En büyük hastası		
A15	En büyük hastası		
A16	En büyük hastası		
A17	En büyük hastası		
A18	En büyük hastası		
A19	En büyük hastası		
A20	En büyük hastası		
A21	En büyük hastası		
A22	En büyük hastası		
A23	En büyük hastası		
A24	En büyük hastası		
A25	En büyük hastası		
A26	En büyük hastası		
A27	En büyük hastası		
A28	En büyük hastası		
A29	En büyük hastası		
A30	En büyük hastası		
A31	En büyük hastası		
A32	En büyük hastası		
A33	En büyük hastası		
A34	En büyük hastası		
A35	En büyük hastası		
A36	En büyük hastası		
A37	En büyük hastası		
A38	En büyük hastası		
A39	En büyük hastası		
A40	En büyük hastası		
A41	En büyük hastası		
A42	En büyük hastası		
A43	En büyük hastası		
A44	En büyük hastası		
A45	En büyük hastası		
A46	En büyük hastası		
A47	En büyük hastası		
A48	En büyük hastası		
A49	En büyük hastası		
A50	En büyük hastası		
A51	En büyük hastası		
A52	En büyük hastası		
A53	En büyük hastası		
A54	En büyük hastası		
A55	En büyük hastası		
A56	En büyük hastası		
A57	En büyük hastası		
A58	En büyük hastası		
A59	En büyük hastası		
A60	En büyük hastası		
A61	En büyük hastası		
A62	En büyük hastası		
A63	En büyük hastası		
A64	En büyük hastası		
A65	En büyük hastası		
A66	En büyük hastası		
A67	En büyük hastası		
A68	En büyük hastası		
A69	En büyük hastası		
A70	En büyük hastası		
A71	En büyük hastası		
A72	En büyük hastası		
A73	En büyük hastası		
A74	En büyük hastası		
A75	En büyük hastası		
A76	En büyük hastası		
A77	En büyük hastası		
A78	En büyük hastası		
A79	En büyük hastası		
A80	En büyük hastası		
A81	En büyük hastası		
A82	En büyük hastası		
A83	En büyük hastası		
A84	En büyük hastası		
A85	En büyük hastası		
A86	En büyük hastası		
A87	En büyük hastası		
A88	En büyük hastası		
A89	En büyük hastası		
A90	En büyük hastası		
A91	En büyük hastası		
A92	En büyük hastası		
A93	En büyük hastası		
A94	En büyük hastası		
A95	En büyük hastası		
A96	En büyük hastası		
A97	En büyük hastası		
A98	En büyük hastası		
A99	En büyük hastası		
A100	En büyük hastası		

BÖLÜM C MÜŞERİSİNİN			
Aşağıdaki sorulara dogrudan bilginizle yanarsanız, yanıtınızı ve gerektiği durumlarda TUVAF tarafından talep edilen yazarlık bilgilerini, 30-Şubat-2024 tarihinde bu sorulara yanıt verdiğiniz süreye kadar bilginizi güncelleyebilirsiniz.			
Müşeri Bilgi			
001 Müşeri	Müşeri bilgileri ile ilgili bilginizi doğruladığınız mı?		
		Müşeri No	
002a Müşeri	Müşeri bilgileri ile ilgili bilginizi doğruladığınız mı? (varsa bilginizi güncelleyin)		
		Müşeri No	
002b Müşeri	Müşeri bilgileri ile ilgili bilginizi doğruladığınız mı? (varsa bilginizi güncelleyin)		
		Müşeri No	
003 Müşeri	Müşeri Bilgi Şirketiniz için başka bir müşteri ile ilgili bilginizi güncelleyin mi? (varsa bilginizi güncelleyin)		
003a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H)	
003b	Çevre	Evet (E) Hayır (H)	
003c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H)	
003d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H)	
003e	Diğer	Evet (E) Hayır (H)	
Form 2. Sayıya göre yanıt verin (müddet 2. Sayıya göre yanıt verin)			
004a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
004b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
004c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
004d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
004e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 3. Sayıya göre yanıt verin (müddet 3. Sayıya göre yanıt verin)			
005a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
005b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
005c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
005d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
005e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 4. Sayıya göre yanıt verin (müddet 4. Sayıya göre yanıt verin)			
006a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
006b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
006c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
006d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
006e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 5. Sayıya göre yanıt verin (müddet 5. Sayıya göre yanıt verin)			
007a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
007b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
007c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
007d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
007e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 6. Sayıya göre yanıt verin (müddet 6. Sayıya göre yanıt verin)			
008a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
008b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
008c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
008d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
008e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 7. Sayıya göre yanıt verin (müddet 7. Sayıya göre yanıt verin)			
009a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
009b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
009c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
009d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
009e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 8. Sayıya göre yanıt verin (müddet 8. Sayıya göre yanıt verin)			
010a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
010b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
010c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
010d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
010e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
Form 9. Sayıya göre yanıt verin (müddet 9. Sayıya göre yanıt verin)			
011a	Bilgiyi	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
011b	Çevre	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
011c	Ürünler	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
011d	Başka bir müşteri	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	
011e	Diğer	Evet (E) Hayır (H) BİLGİ GİBİ	

F.6.2 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin dəyəri ya da qurtul səhələri yoxdur? Əvvəlki səhənin bəzi hissələri işləmədi, səhə dəyişdi, bəzi hissələri, qrupları, təlimatı gəlir işləmədi, pildəli işləmədi deyilən, bu səhənin gəlir işləmədi səhələri oldu mu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.3 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin bəzi hissələri dəyişdi dəyişməyən hissələri dəyişdi?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
Qeydlər			
F.6.4 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin qrupları ne vaxtda işlədi işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.5 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin bəzi hissələri işləmədi, bəzi hissələri işləmədi?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.6 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin qrupları işlədi işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.7 S.O	Grypa yel işlədi ne səhənin bəzi hissələri işləmədi işləmədi oldu, bəzi hissələri işləmədi işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
TSSE			
İşləmədi hissələri:			
F.6.8.1	Təqribən, ne ya da ne qrupları işlədi işləmədi oldu? Cəmi işləmədi hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.2	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.3	Cəmi işləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.4	Çox vaxtda işləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.5	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.6	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.7	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.8.8	Çox vaxtda işləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
Əgər yeləmədi hissələri (TSSE) bəzi hissələri işləmədi oldu TSSE yeləmədi hissələri işləmədi oldu.			
TSSE yeləmədi hissələri:			
F.6.9	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.10	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.11	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	
F.6.12	İşləmədi hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu, deyilən hissələri işləmədi oldu?	Həqiqətən (X) Bəli (1) Yoxdur (0) S.O (0) Yoxdur (0)	

P812 S.O.S	[Maddə] həlledici tədbirlər alınmışdır, həlləndir, ərazi/Rəhbərlik gəlir bəzi tədbirlər həyata keçirilib və nəticələri nəzərdə tutulmuşdur.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
→ Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən SON NƏZƏRİYYƏ gəlir. Həllənmə tədbirləri.			
Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən "SOS" mərhələyə keçməyə.			
P813 S.O.S	[Maddə] həlledici tədbirlər alınmışdır, həlləndir, ərazi/Rəhbərlik gəlir bəzi tədbirlər həyata keçirilib və nəticələri nəzərdə tutulmuşdur.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
S O S DƏFƏNCƏ TUTUM DAVRANISI			
Aşağıdakı sorğulara baxarkən KART 1 -Yİ GÖZƏTİNİZ.			
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			
P7 S.O	Təhlükəli vəziyyətə düşmə təhlükəsi varmı? Təhlükəli vəziyyət varmı? Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			
P8 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri. Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			
P18 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			
P12 S.O	Təhlükəli vəziyyətə düşmə təhlükəsi varmı? Təhlükəli vəziyyət varmı? Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
P13 S.O	Təhlükəli vəziyyətə düşmə təhlükəsi varmı? Təhlükəli vəziyyət varmı? Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			
P1 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
P15 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
P16 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
P5 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
P14 S.O	Əvvəlki mərhələyə keçməyə imkan verən. Həllənmə tədbirləri.	Həllənmə (0) Həllənmə (1) Həllənmə (2) Həllənmə (3)	
Aşağıdakı sorğulara baxarkən KART 2 -Yİ GÖZƏTİNİZ.			
Əvvəlki mərhələyə keçməyə.			

Ek.2. Devlete Güven Ölçeği

Aşağıda belirtilen ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretleyiniz. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Boş bırakmayınız.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Devlet sistemine güveniyorum.					
2	Adalet sistemine güveniyorum.					
3	Polise güveniyorum.					
4	Cezaevi personeline güveniyorum.					
5	Denetimli Serbestlik personeline güveniyorum.					

Ek.3. Geleceğe Güven Ölçeği

Aşağıda belirtilen ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretleyiniz. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Boş bırakmayınız.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Gelecekte iyi bir iş bulacağıma inanıyorum.					
2	Gelecekte aile ilişkilerimin daha iyi olacağına inanıyorum.					
3	Gelecekte iyi arkadaşlıklar kuracağıma inanıyorum.					

Ek.4. Kişiler Arası Güven Ölçeği

Aşağıda belirtilen ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretleyiniz. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Boş bırakmayınız.

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Çoğu insan temel olarak dürüsttür.					
2	Çoğu insan güvenilebilirdir.					
3	Çoğu insan temelde iyi ve naziktir.					
4	Çoğu insan diğerleri için güvenilirdir.					
5	Ben güvenilirim.					
6	Çoğu insan diğerleri tarafından güvenildiğinde düşüncelidir/naziktir.					

Ek.5. Yaşam Doyumu Ölçeği

Genel olarak hayatınızdan ne kadar memnunsunuz? (100 puan üzerinden değerlendiriniz)

Ek.6. Çatışma Çözme Ölçeği

Aşağıda belirtilen ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretleyiniz. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Boş bırakmayınız.

		Bana çok uygun	Bana oldukça uygun	Bana biraz uygun	Bana hiç uygun değil
1	İncir çekirdeğini doldurmayan nedenlerden dolayı kavga ederim.				
2	Arkadaşlarım sorunlarını genellikle benimle paylaşır.				
3	Başkalarına karşı nazik bir insanım.				
4	Çabuk ve kolay arkadaşlık kurarım.				
5	Sinirli bir insanım.				
6	Uzlaşmacı bir kişi olduğumu düşünüyorum.				
7	Başkalarıyla olan ilişkilerimde dürüst bir insanım.				
8	Bir sorun yaşanmasının ardından konuşulması her iki tarafa da kazanç sağlar.				
9	İnsanları dinlemek bana zor gelir.				
10	Birisiyle ilgili sorun yaşadığımda bu sorunu o kişiyle konuşmaktan kaçınırım.				
11	Arkadaşlarımın benimkiyle farklı olan inanç ve değerlerine saygı gösteririm.				
12	İnsanlara güvenirim.				
13	İyi bir dinleyici olduğumu düşünüyorum.				
14	Çok az arkadaşım var.				
15	İnsanları severim.				
16	Çevremdekiler iyi bir dinleyici olduğumu söylerler.				
17	Arkadaşlarımla iyi ilişkiler kuramıyorum.				
18	Çevremde aranan bir kişiyim.				
19	Çabuk öfkelenirim.				
20	Bir arkadaşımın rahatsız olduğunu söylediği davranışlarım hakkında, onunla konuşurum.				
21	Arkadaşlarımdan yardım istemekten çekinmem.				
22	Tanıdığım birinin dedikodumu yaptığını duysam onunla bu konuda konuşurum.				
23	İnsanlara saygılı bir kişiyim.				
24	İnsanlara çabuk kırılıyorum.				
25	Sık sık münakaşa ederim.				
26	Çevremdekiler kararlarımı güvenirler.				
27	Bir kişi/grup beni tehdit etse bende onu/onları tehdit ederim.				
28	Arkadaşlarımla ilişkilerimden memnun değilim.				
29	Konuşmak istediğimde duygu ve düşüncelerimi iyi ifade edebilirim.				
30	İnsanların sorunlarını konuşarak çözebileceklerine inanırım.				
31	Kendimi yalnız hissediyorum.				

		Bana çok uygun	Bana oldukça uygun	Bana biraz uygun	Bana hiç uygun değil
32	İnsanların söylediklerini yanlış anladığım çok olmuştur.				
33	Bir arkadaşımın bana selam vermediğini görürsem, bir daha ona selam vermem.				
34	Öfkemi kontrol edebilirim.				
35	Başkasıyla bir sorun yaşadığımda kendimi onun yerine koyarım.				
36	Başkasıyla sorun yaşadığımda onun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.				
37	Yaşadığım olaylara başkalarının gözüyle bakabilirim.				
38	Bana nasıl davranılırsa ben de benzer şekilde davranırım.				
39	Sadece benim için önemli olan insanlarla uzlaşmaya çalışırım.				
40	Önem vermediğim bir kişiyle sorun yaşadığımda, kendi çıkarlarımı ön planda tutarım.				
41	İnsan ilişkilerinde eşitlikten yanayım.				
42	Karşımdaki kişinin ne demek istediğini bilsem bile sözünü kesmeden dinlerim.				
43	Konuşan insandan ya da konuşulan konudan hoşlanmasam bile dinlerim.				
44	Karşımdaki kişinin duygu, düşünce ve davranışlarını anlamaya çalışırım.				
45	Konuşan kişinin vücut duruşu ve yüz ifadesine dikkat ederim.				
46	Bir kişiyle ilgili yaşadığım bir sorunu çözmek istediğimde, uygun bir zaman ve uygun bir yer bulmaya çalışırım.				
47	Bir kişiyle yaşadığım bir sorunu çözmek için konuşurken açılış cümlemi dikkatlice seçerim.				
48	Bir sorunla ilgili görüşeceğim zaman her ikimizin de kendimizi rahat hissedeceğimiz bir ortam yaratmaya çalışırım.				
49	Benim için sadece kendi ihtiyaçlarım önemlidir.				
50	Sorun yaşadığım kişinin de gereksinimlerini anlamaya çalışırım.				
51	Kendi çıkarım için başkalarının çıkarlarını göz ardı edebilirim.				
52	Eleştirilmeyi kabul etmem.				
53	Yaşadığım çatışmalarda karşı tarafla konuşmadan kendi bulduğum çözümü uygularım.				
54	Çatışmanın sonunda, benimkilerin olduğu kadar diğer kişinin de gereksinimlerinin karşılanması benim için önemlidir.				
55	Bir kişiyle sorun yaşadığımda onun da bakış açısını öğrenmeye çalışırım.				

Ek.7. Adalet Bakanlığı İzin Belgesi

T.C. ADALET BAKANLIĞI Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü	
Sayı : 46985942/400/121985 Konu : Araştırma izin talebi	24/07/2014
BOLU CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA	
İlgi : 18/07/2014 tarihli ve B.M.2014/2-6472 sayılı yazı.	
İlgi yazı ile; Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi olan ve aynı zamanda Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde psikolog olarak görev yapan Zeynep EMEL'in, "Denetimli Serbestlik Eğitimlerinin Sosyal Sürece Etkisi" konulu tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla Doç. Dr. Nihal MAMATOĞLU danışmanlığında, 01 Eylül 2014 - 01 Eylül 2015 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde uygulanan Hayat İçi Değişim Programı'na katılan 50 hükümlünün Araştırma ve Değerlendirme Formlarını (ARDEF) incelemek ve bu hükümlülere ölçek uygulamak için izin talebinde bulunulduğu bildirilmektedir.	
Söz konusu yazı ve ekleri incelenmiş olup, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep EMEL'in, Doç. Dr. Nihal MAMATOĞLU danışmanlığında, ses kaydı ve görüntü alınmaması, yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve Genel Müdürlüğümüzden onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan söz konusu tez çalışmasını Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde belirtilen tarihler arasında gerçekleştirmesi uygun bulunmuştur	
Tez çalışması süresince adı geçen öğrenciye yardım ve kolaylık gösterilerek, gerekli tedbirlerin alınması hususunda;	
Bilgi ve gereğini rica ederim.	
Ali YILDIZ Hâkim Bakan a. Genel Müdür Yardımcısı	
* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.	
Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 223 97 44	Ayrıntılı bilgi için irtibat: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb. Md. e-posta: ds.kkmdhsm@adalet.gov.tr, Elektronik Ağ: www.cte.adalet.gov.tr

Ek.8. Onam Formu

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KATILIMCI BİLGİLENDİRME FORMU

Bu form AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji yüksek Lisans Programı öğrencisi Zeynep EMEL tarafından hazırlanan yüksek lisans tez çalışması ile ilgilidir. Araştırmanın amacı katılımcıların denetimli serbestlik sürecinde belli konulardaki değişimlerini incelemek, uygulanan eğitim programlarının etkililiğini değerlendirmektir.

Gönüllü katılımcı iseniz onam bölümünü okuduktan sonra yaklaşık on beş dakika süren ölçek sorularını yanıtlamanız gerekmektedir. Bu ölçeklerin amacı herhangi bir konudaki bilginizi ölçmek değildir. Araştırma için herhangi bir sorumluluk altına girmeyeceksiniz ve verdiğiniz yanıtlar denetimli serbestlik infazınızı hiçbir şekilde (olumlu/olumsuz) etkilemeyecektir. Yanıtlayacak olduğunuz ölçek soruları tez çalışmasında, bilimsel yayın ve çalışmalarda kullanılacaktır. Kimlik bilgileriniz araştırma içeriğinde bulunmayacak, ilettiğiniz bilgiler gizli tutulup, hiçbir surette kimse ile paylaşılmayacak, sonuçlar toplu olarak değerlendirilecektir.

Sizden istenilen aşağıda belirtilen ifadelere katılma derecenize göre cevaplardan birini işaretlemenizdir. İfadelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur, bu nedenle size en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Boş bırakmayınız. Katılımınız için teşekkür ederim.

Zeynep EMEL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nihal MAMATOĞLU

Psikolog Zeynep EMEL tarafından, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı dahilinde yürütülecek yüksek lisans tezi hakkında yukarıda yazı ile belirtilen aydınlatılmış onam formunu okudum.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Adı geçen bu tez çalışmasında “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda uygulanan ölçek sorularını cevaplamayı gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Zeynep EMEL

Doğum Tarihi : 30.12.1989

Doğum Yeri : Fatih/İSTANBUL

Eğitim Durumu : 2013 - 2016 **Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu) Psikoloji
Yüksek Lisans Eğitimi.**

2007 - 2011 **Fatih Üniversitesi (İstanbul) Psikoloji (İngilizce)**

Lisans Eğitimi

2009 – 2009 **Philipps Universitat - Marburg Psikoloji Bölümü
(Erasmus Programı).**

2003 - 2007 **İstanbul Tuna Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi.**

1995 - 2003 **Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu (İstanbul).**

Yabancı Diller : **İngilizce**

KPDS: 81

Deneyimler : T.C. Adalet Bakanlığı Bolu Denetimli Serbestlik

Müdürlüğünde 2012 yılından bu yana Psikolog-Denetimli

Serbestlik Uzmanı olarak görev yapmaktayım. Müdürlük

bünyesinde denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan

hükümlüler ile bireysel görüşme, Hayat İçin Değişim

Grup Çalışması, Öfke Kontrolü Grup Çalışması, Sigara Alkol

ve Madde Bağımlılığı Grup Çalışması ve çeşitli konularda

seminer programları yürütmekteyim.